

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

9

2021

ročník 73

Cena 40 Kč

NASTUPUJÍCÍ GENERACE

- MARK – ocenění a výzva pro mladé kolegy
- Knihovník a starosta Tomáš Pavelka
- Hana Pietrová a Ondřej Hudeček – poslední nositelé ceny MARK

KNIHOVNY V NOVÉM

- Knihovna Vincence Priessnitz v Jeseníku v novém
- Společnou komunikací ke koncepci rozvoje knihovny i z pohledu její rekonstrukce a stavby

„Budu propagovat příspěvkové organizace“ – rozhovor s Petrou Peckovou, hejtmankou Středočeského kraje
Vliv pandemie na činnost knihoven z pohledu statistiky
Vítězné ankety SUK – čteme všichni
Globální témata v knihovnách s ADRA Česká republika
Nový grant Open Society Fund pro knihovny (rozhovor s Terezou Liškovou, koordinátorkou programu
Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím)

Knihovnik by neměl být pasivní (rozhovor s Hanou Pietrovou) s. 307–309
 ← H. Pietrová (první zleva) s kolegy na jedné z tematických akcí, které se uskutečnily v Mklubu

Foto: archiv Knihovny Třinec

Knihovnik a starosta Tomáš Pavelka s. 310–311
 ↑ Děti z místní školky na návštěvě Zámecké knihovny Mořice v roce 2019

Foto: archiv Zámecké knihovny Mořice

Vítězové ankety SUK – čtete všichni s. 321–322

← Letos se vyhlášení zúčastnili i Klára a Tomáš Zuntovi, pravnuka a prapranvučka Václava Františka Suka – zde s portrétem svého předka, po němž jsou ceny pojmenovány

↓ Cenu v kategorii Počin školních knihoven získala Základní škola Heyrovského 33 v Olomouci za projekt *Pohádky a hrátky s obrázky*. Cenu převzala knihovnice Sandra Zapáňková.

Foto: Petr Šolar (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského)

Staňte se majákem v rozbouřeném informačním moři s. 319–321

Logo zdůrazňující roli knihovny jakožto informačního majáku, podporovanou Nadací OSF v rámci programu *Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím* →

Obr.: Rozálie Škvarková

MARK – ocenění a výzva pro mladé kolegy s. 303–304
 ← Ondřej Hudeček – nositel ceny MARK za rok 2020

Foto: archiv MKP

Téma – Nastupující generace

- 303 **MARK – ocenění a výzva pro mladé kolegy do 35 let** | Monika Kratochvílová
- 305 **Knihovny mohou být hrdé na to, co umějí a dělají** | Lenka Hanzlíková, Ondřej Hudeček
- 307 **Knihovnik by neměl být pasivní** | Jan Delong
- 310 **Knihovnik a starosta Tomáš Pavelka** | Marie Šedá
Rozhovor s Mgr. Petrou Peckovou, hejtmankou Středočeského kraje
- 312 **Budu propagovat příspěvkové organizace** | Tomáš Ondrášek
- 315 **Události Ocenění Sylvy Šimsově ve Velké Británii** | redakce *Čtenáře*
- 316 **Průzkumy Vliv pandemie na činnost knihoven z pohledu statistiky** | Lucie Macháčková
- 318 **Neušlo nám Projekt Gutenberg** | –JaC–
- 319 **Vzdělávání Staňte se majákem v rozbouřeném informačním moři (nová podpora pro knihovny)** | Zuzana Kroupová
- 321 **Události Vítězové ankety SUK – čtete všichni** | Pavlína Kourová
- 323 **Udržitelnost rozvoje v knihovnách Globální témata v knihovnách s ADRA Česká republika** | Lenka Kostecká
- 324 **Vydávání knih v ČR Bilance vydávání tištěných knih v ČR v roce 2020 (2. část)** | Jaroslav Císař
- 327 **Ze zahraničí Neocenitelné zkušenosti z polských a slovenských knihoven** | Martin Hájek
Pracovněprávní legislativa v praxi
- 328 **Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr a autorské honoráře** | Richard Ščerba
Knihovny v novém
- 330 **Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku v novém** | Eva Pavlíčková, Petra Fusová
- 332 **Společnou komunikaci ke koncepci rozvoje knihovny** | Tomáš Štefek
- 335 **Recenze Spisovatelé jako knihovníci** | Milan Valden
- 336 **Z Knihovny knihovnické literatury Zajímavé knižní novinky** | Vladana Pillerová
- 338 **Psal se jinde** | Renáta Salátová
- 339 **Ze světa** | Roman Giebisch
- 340 **Literární výročí Říjen** | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:
 Nová budova Knihovny Vincence Priessnitze v Jeseníku vznikla přestavbou zadního traktu Divadla Petra Bezruče (architektonickou studii vytvořil ateliér Nomi Architects – Anna Nová a Karolína Míková)
 Foto: archiv MěK Jeseník

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://svkkl.cz/ctenar>

CONTENTS

- Topic – The coming generation**
- 303 **MARK – appreciation and a challenge for young colleagues up to 35 years** | Monika Kratochvílová
- 305 **Libraries can be proud of what they are able to do and indeed what they do** | Lenka Hanzlíková, Ondřej Hudeček
- 307 **A librarian should not be passive** | Jan Delong
- 310 **Librarian and mayor Tomáš Pavelka** | Marie Šedá
Interview with Mgr. Petra Pecková, governor of the Central Bohemian region
- 312 **I shall promote contributory organizations** | Tomáš Ondrášek
Events
- 315 **Award for Sylva Šimsová in Britain** | *Čtenář editorial office*
- 321 **SUK poll winners – we're all reading** | Pavlína Kourová
- 316 **Surveys The impact of the pandemic on library activities in statistical terms** | Lucie Macháčková
- 318 **It did not escape us Project Gutenberg** | –JaC–
- 319 **Education Become a lighthouse in the stormy sea of information (new support for libraries)** | Zuzana Kroupová
- 323 **Sustainability of development at libraries Global topics at libraries with ADRA Czech Republic** | Lenka Kostecká
- 324 **Publishing books in the Czech Republic Balancing the books published in the Czech Republic in 2020 (Part 2)** | Jaroslav Císař
- 327 **From abroad Invaluable experience from Polish and Slovak libraries** | Martin Hájek
- 328 **Employment legislation in practice Contracts for work performed outside employment and authors' royalties** | Richard Ščerba
Libraries afresh
- 330 **The Vincenc Priessnitz Library in Jeseník afresh** | Eva Pavlíčková, Petra Fusová
- 332 **Mutual communication towards a conception of development** | Tomáš Štefek
- 335 **Reviews Writers as librarians** | Milan Valden
- 336 **From the library of librarians' literature Latest interesting books reconstruction procedures** | Vladana Pillerová
- 338 **Written elsewhere** | Renáta Salátová
- 339 **From the World** | Roman Giebisch
- 340 **Literary anniversaries October** | Milan Valden

INHALT

- Thema – Die nächste Generation**
- 303 **MARK – Schätzung und Herausforderung für junge Kollegen bis 35 Jahre** | Monika Kratochvílová
- 305 **Bibliotheken können darauf stolz sein, was sie können und tun** | Lenka Hanzlíková, Ondřej Hudeček
- 307 **Ein Bibliothekar soll nicht passiv sein** | Jan Delong
- 310 **Bibliothekar und Bürgermeister Tomáš Pavelka** | Marie Šedá
Ein Gespräch mit Mgr. Petra Pecková, der Bezirkshauptfrau der Mittelböhmischem Region
- 312 **Ich werde Zuschussbetriebe propagieren** | Tomáš Ondrášek
Ereignisse
- 315 **Sylva Šimsová wurde in Gross Britanien bewertet** | *Čtenář Redaktion*
- 321 **Gewinner der SUK Umfrage – Wir alle lesen** | Pavlína Kourová
- 316 **Untersuchungen Der Einfluss der Pandemie auf die Bibliothekstätigkeit aus einem statistischen Sicht** | Lucie Macháčková
- 318 **Das ist uns nicht entgangen Gutenberg Projekt** | –JaC–
- 319 **Ausbildung Werdet ein Leuchtturm in einem stürmischen Informationsmeer (neue Unterstützung für Bibliot)** | Zuzana Kroupová
- 323 **Nachhaltige Entwicklung in Bibliotheken Globalthemen in Bibliotheken mit ADRA Tschechien** | Lenka Kostecká
- 324 **Buchherausgabe in der Tschechischen Republik Bilanz der gedruckten Buchherausgabe für die Tschechische Republik im Jahr 2020 (Teil 2)** | Jaroslav Císař
- 327 **Aus dem Ausland Wertvolle Erfahrungen aus der polnischen und slowakischen Bibliotheken** | Martin Hájek
- 328 **Die arbeitsrechtliche Legislative in der Praxis Vereinbarungen über Arbeitsleistungen außerhalb des Arbeitsverhältnisses und Tantiemen** | Richard Ščerba
Bibliotheken in neuem Mantel
- 330 **Die Vincenc Priessnitz Bibliothek in Jeseník ist ganz neu** | Eva Pavlíčková, Petra Fusová
- 332 **Mit gemeinsamen Kommunikation zum Entwicklungskonzept** | Tomáš Štefek
- 335 **Rezension Schriftsteller als Bibliothekare** | Milan Valden
- 336 **Aus der Bibliothek der bibliothekarischen Literatur Interessante Neuerscheinungen** | Vladana Pillerová
- 338 **Es wurde woanders geschrieben** | Renáta Salátová
- 339 **Aus der Welt** | Roman Giebisch
- 340 **Literarische Jahrestage Oktober** | Milan Valden

Milé čtenářky, milí čtenáři, dovoluji mi, abych úvodník začala blahopřáním naší dlouholeté přispěvatelce a informátorce o britském knihovnictví paní Sylvě Šimsově, které český velvyslanec v Londýně letos udělil další z řady jejích ocenění, tentokrát za podíl na rozvoji česko-britských vztahů. Osud paní Šimsově je s knihovnami svázán celoživotně, což připomíná i krátký příspěvek redakce. Přáli bychom si, aby tomu tak bylo i u dalších, generačně vzdálených kolegů. Těm patří pod pojmenováním „nastupující generace“ téma zářijového *Čtenáře*. Prostor jsme poskytli třem z nich, ale zajímavé by se dalo jistě psát o mnohých jiných. Některé připomíná alespoň přehled oceněných cenou MARK pro mladé tvůrčí kolegy do 35 let v článku Moniky Kratochvílové.

Život časopisu má trochu jiné limity než život člověka, ale i tam je třeba se starat, aby byl stále zajímavý a potřebný. Zázemí *Čtenáři* už bezmála třicet let zajišťuje Středočeská vědecká knihovna v Kladně, jejímž zřizovatelem je Středočeský kraj. A tak není jedno, jak se na roli knihoven dívá jeho nová hejtmanka – živý a srdečný rozhovor s ní v tomto čísle také najdete. Ráda bych zmínila ještě dva příspěvky, které informují o spolupráci s organizacemi s širším záběrem. První z nich je Nadace Open Society Fund Praha. V rozhovoru s koordinátorkou programu *Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím* Terezou Liškovou lze najít inspiraci pro využití grantové výzvy nadace jak ihned, tak v jarním kole, případně se zapojit do Cyklu mediálního vzdělávání pro knihovny, který nadace připravila. Druhou takovou organizací je společnost ADRA Česká republika, zaměřená na humanitární činnost. Knihovny chápe jako partnery v oblasti neformálního vzdělávání, konkrétně je zmíněno téma udržitelného rozvoje. Článek je inspirací a nabídkou spolupráce knihovnám. V rubrice o knihovnách nových, rekonstruovaných a přestěhovaných se tentokrát podíváte do Jeseníku. Ani další příspěvky, jak doufáme, nejsou bez zajímavosti.

Až dostanete do rukou toto číslo časopisu, budou za námi letošní Knihovny současnosti a knihovnický podzim bude v plném proudu, se všemi plánovanými akcemi – Světem knihy, Týdnem knihoven, předáváním krajských ocenění i ocenění v rámci Knihovny roku i mnohými dalšími, na které se těšíme. Aby letos proběhly nerušeně, zdravě a kontaktně, vám za redakci přeje

PAVLA VLKOVÁ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D.,
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hymblerová
Trachtová, Mgr. Martina Košanová,
Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martin@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslu 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslu 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 13. 9. 2021.

Číslo vyšlo 20. 9. 2021.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

MARK – ocenění a výzva pro mladé kolegy do 35 let

Jedním z ocenění, které již více než deset let uděluje při příležitosti Týdne knihoven Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP ČR), je cena MARK. U jeho zrodu byla myšlenka podpořit a ocenit mimořádné tvůrčí aktivity mladých pracovníků knihoven ve věku do 35 let, případně studentů knihovnictví, kteří jsou autory či spoluautory mimořádného knihovnicko-informačního projektu, počínaje publikací, stavby či jiného díla nebo trendu, produktu či služby v knihovně nebo pro knihovnictví. Jednou z iniciátorek zavedení této ceny byla členka výkonného výboru SKIP paní Zlata Houšková.

Kde se však objevil prvotní impuls a podnět oceňovat naše mladé kolegy?

Je známou skutečností, že knihovnictví jako obor patří mezi feminizovaná povolání, podle průzkumů Národní knihovny ČR *Analýza mzdové, věkové a vzdělanostní struktury zaměstnanců knihoven v České republice*¹ byl v minulosti sledovatelný trend zvyšování podílu starších zaměstnanců v knihovnách na úkor mladších². Ve snaze motivovat mladé kolegy pro knihovnické povolání byla v roce 2010 poprvé vyhlášena soutěž MARK, pro kterou se v prvních letech podařilo najít finančního partnera, stavební firmu SKANSKA.

Pojmenování MARK představuje akronym, jehož výklad může být variabilní (M jako mladý, A jako atraktivní nebo aktivní, R jako rozumný nebo rozkvétající, K jako kreativní, kooperující nebo kvalitní). Takové předpoklady by měl totiž splňovat jeho nositel. Nominace může podávat fyzická nebo právnická osoba nejpozději do 30. 7. příslušného kalendářního roku v tištěné i elektronické podobě na adresu skip@nkp.cz.

Podle pravidel soutěže získá vítěz bezplatný poukaz na zájezd SKIP ČR do zahraničních knihoven a další ceny od vybraných sponzorů. Zadavatel soutěže SKIP ČR si vyhrazuje právo soutěž zrušit nebo nevyhlásit vítěze, pokud porota rozhodne, že předložené návrhy neodpovídají svou kvalitou významu ceny, či v případě předložení pouze jednoho návrhu.

O udělení ocenění rozhoduje odborná porota složená ze zástupců odborníků a jmenovaná SKIP ČR. Mezi hodnotící kritéria bodovaná na škále 1–10 patří:

- originalita, inovativnost, tvůrčí přístup k řešení;
- realizace/realizovatelnost;
- míra užitečnosti pro cílovou skupinu/obyvatele/uživatele, obec, školu, knihovníky obecně, specializace;
- míra přínosu širší odborné komunitě/oboru, možnost přenosu využitelnost vzoru, metodický přínos, komplexní řešení pro obor.

V prvním ročníku soutěže se sešlo celkem 25 kandidátů, z tohoto počtu bylo patnáct knihovnic a deset knihovníků. Počty nominací se v dalších letech snižovaly, průměrný počet bývá v posledních letech kolem deseti nominací ročně.

¹ První průzkum proběhl v roce 1999, následující v roce 2004, 2012, 2017, poslední v roce 2020, vždy s daty za předchozí rok: <https://ipk.nkp.cz/statistika-pruzkumy-dokumenty/pruzkumy-analyzy-mzdove-vekove-a-vzdelanostni-struktury-pracovniku-knihoven-CR>.

² PILLEROVÁ, Vladana. Věková, vzdělanostní a mzdová struktura pracovníků knihoven v ČR 2016/2017. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*, 2018, 70(4), s. 146–149. ISSN 0011-2321. Dostupné také z <https://www.svkkl.cz/en/ctenar/clanek/1149>.

rok	cena MARK	oceněný projekt
2010	PhDr. Petr Škyřík	mimořádné tvůrčí aktivity
2011	Bc. Helena Hubatková Selucká	podpora aktivit pro děti se specifickými potřebami v knihovnách
2012	Mgr. Blanka Vorlíčková	http://www.osobniknihovny.cz/
2013	Lad'ka Zbiejczuk-Suchá	projekt Vyzkumy.knihovna.cz , MyS3.cz ; spoluauatorka projektu https://100metod.cz/
2014	Dagmar Chytková	koncepční zpracování projektu informačního vzdělávání pro školy v okrese Vsetín a Martin (SR) a jeho uvedení do praxe
2015	Mgr. Eva Vojtíšková	Komplexní a systematická projektová činnost v KJM zaměřená na vzdělávací a kulturní aktivity, realizované zejména ve prospěch uživatelů s různými druhy handicapů; uplatňování netradičních postupů při zavádění nových služeb v rámci projektu <i>Lekotéka – hračky a pomůcky pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami</i>
2016	Mgr. Vojtěch Vojtíšek	koncepte e-knihovny MKP
2017	Mgr. Linda Jansová	portál <i>Studijní pomůcky pro knihovníky</i> (https://studujte.nkp.cz/)
2018	Mgr. Kateřina Nekolová	souhrn aktivit souvisejících s podporou a zlepšováním služeb knihoven v České republice pro osoby se speciálními potřebami, cizince, sociálně vyloučené
2019	Bc. Hana Pietrová	jedinečný, inovativní a osobitý přístup k práci s mladými lidmi v knihovně a přínos oboru v oblasti služeb pro mladé
2020	Mgr. Ondřej Hudeček, Ph.D.	projekt a workshop <i>deFacto</i> , metodika a soubor materiálů pro realizaci lekce mediální výchovy bit.ly/deFacto1

Kreativita mladých, zájem o inovace, touha přicházet s novými nápady a podněty nejsou samozřejmostí a ne vždy se setkávají s pochopením okolí. Žijeme ve světě, který se mění doslova před očima, otevírá nové možnosti a předkládá s nimi mnohé pracovní i profesní výzvy. Hledání nových možností, pracovních postupů, inovací se obvykle neobejde bez občasných pádů či slepých uliček. Je to však jediný způsob, jak najít ty správné cesty. Oceňujme nápady našich mladých kolegů, podporujme je, motivujme. Mohou být cestou k jiné, modernější podobě našeho krásného oboru.

MONIKA KRATOCHVÍLOVÁ | Monika.Kratochvilova@mzk.cz

³ Tituly a instituce jsou uvedeny k datu udělení ceny.

POUŽITÉ ZDROJE:

- PILLEROVÁ, Vladana. Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven ČR v roce 2017: výsledky průzkumu. *Knihovny současnosti 2017* [online]. Praha: Sdružení knihoven ČR, 2017, s. 399-407 [cit. 2021-07-08]. ISBN 978-80-86249-83-4 Dostupné z: https://sdruc.cz/wp-content/uploads/2020/04/sbornik_knihovny_soucasnosti_2017_final.pdf.
- Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR [online]. © Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky (SKIP), 2010-2021 [cit. 2021-07-01]. Dostupné z <https://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/knihovnicka-cena-souteze/akce-a-projekty/akce-skip/mark>.

Knihovny mohou být hrdé na to, co umějí a dělají

Kolega Jaroslav Císař mě požádal, abych přispěla do rubriky téma měsíce o mladých progresivních knihovnicích a knihovnicích článkem o Ondřeji Hudečkovi. Souhlasila jsem velmi ráda. Ondra, i když není v knihovnictví dlouho, má už za sebou pár strategických realizací a spoluprací, ještě víc dobrých nápadů do budoucna a taky mu na stěně visí ocenění MARK za rok 2020. Nakonec jsem se zadaný úkol rozhodla řešit podle příručky pro manažery – delegováním. Požádala jsem Ondřeje, ať o sobě něco napíše sám. O tom, čím už si v knihovně prošel, co ho na ní baví, a hlavně ať nevynechá, co si myslí, že je téma k dalšímu rozvoji a příležitostem. Je to inspirativní čtení.

LENKA HANZLÍKOVÁ | lenka.hanzlikova@mlp.cz

Když jsem začátkem roku 2017 nastoupil jako knihovník do pobočky Městské knihovny v Praze (MKP), bylo to bez jakéhokoliv povědomí o dění v knihovnickém prostředí. Hledal jsem tehdy zaměstnání s jasně vymezenou pracovní dobou, které bych si poměrně rychle mohl osvojit a zároveň si byl jistý, že dělám něco smysluplného. Postupně jsem si však uvědomil, že svou práci nebudu moci dobře vykonávat, aniž bych porozuměl tomu, co se v knihovnictví děje. Zpětně viděno si myslím, že moje tehdejší nadřazené tento zájem docela „chytře“ podporovaly a zároveň přizívovaly, což také pomohlo k tomu, že jsem se po třech letech ocitl na pozici metodika s úkoly zejména v oblasti mediálního vzdělávání a koordinace dobrovolnické činnosti.

Aktuálně se podílím především na přípravě obsahu cyklu o mediálním vzdělávání, který podporuje Nadace OSF (viz článek v tomto čísle s. 319–321), taktéž po obsahové stránce řídím projekt *Naučit se učit*, který je opět v oblasti mediálního a informačního vzdělávání založen na spolupráci MKP a pražských středních škol. Náplň práce koordinátora dobrovolníků by vydala na samostatný text. Tak alespoň zmíním, že MKP bývá pro naprostou většinu dobrovolníků jejich první dobrovolnickou zkušeností. Je tedy zřejmé, že knihovny mohou výrazně přispět i k občanské aktivizaci řady dosud spíše neangažovaných lidí.

Nesmírně si vážím všech příležitostí, které se mi v posledním roce a půl otevřely. Mohl jsem spolupracovat na textu *Koncepte rozvoje knihoven*; měl jsem poměrně volnou ruku při plánování letošní konference *Do černého*, kterou jsem nakonec i moderoval. Společně se skvělými kolegy a kolegy se starám o komunikační téma roku, kterým je *udržitelnost*.

Poměrně dlouhou dobu jsem se nepovažoval za skutečného knihovníka. Obor jsem nikdy nestudoval, skočil jsem do něj, jak se říká, rovnýma nohama. Nedávno jsem si ale uvědomil, že knihovnictví se již stalo přirozenou součástí toho, jak uvažuji o světě, ve kterém žiji. Prakticky všude kolem sebe vidím příležitosti pro zapojení knihoven a snažím se je využít. Podobně jako ostatní zaměstnanci knihoven, těchto prakticky celosvětově chronicky podfinancovaných institucí, jsem i já na sebe paradoxně začal klást nároky, že je třeba propojit mou práci s řešením sociálních, ekonomických či jiných velkých společenských problémů. Občas i navzdory představám části veřejnosti nebo našich zřizovatelů, kteří to od nás neočekávají. Sám mám štěstí, že vedení MKP i náš zřizovatel jsou nyní v této věci zajedno a hledání synergií napříč obory i tématy podporují. Víím, že to není samozřejmost.

Knihovnick by neměl být pasivní

Absolventka Informačních studií a knihovnictví na Slezské univerzitě v Opavě Hana Pietrová je knihovnice a pracovnice s mládeží v Mklubu Knihovny Třinec už sedm let. V Třinci koordinuje filmový festival dokumentárních filmů o lidských právech *Jeden svět*. V Těšíně spolupředává festival *Svátek čaje a Kino na hranici*. Do třinecké knihovny se dostala díky práci na mezinárodních projektech, jako byly např. komunitní zahrady CZ/PL nebo Slezská akademie demokracie.

V Mklubu založila a vede Dobrovolnické centrum K3, kde propojuje mladé lidi s organizacemi a knihovnou. Mládežnickou radu Třinec založila v roce 2016 a každý měsíc na ní potkává zástupce středních a základních škol z Třince, se kterými zjišťuje, co mladí chtějí změnit. V Mklubu se společně se svými spolupracovníky snaží tvořit bezpečné prostředí vhodné pro seberealizaci mladých lidí. V roce 2019 získala ocenění MARK za „jedinečný, inovativní a osobitý přístup k práci s mladými lidmi v knihovně a přínos oboru v oblasti služeb pro mladé“.

První rozhovor, který jste spolu v roce 2018 vedli, začínal otázkou, jestli jste Hana Pietrová-knihovnice.

Vaše odpověď byla trochu váhavá. Jak to máte teď?

Pořád jsem knihovnice a zároveň jsem pracovnice s mládeží, i když to druhé označení moc ráda nemám. Připadá mi takové hodně svazující. Pro mě znamená mnohem více to, že jsem knihovnice, nedokážu si totiž moc dobře představit, že bych svou práci, to, co dělám, mohla dělat někde jinde.

Co tedy jako knihovnice a částečně i jako pracovnice s mládeží děláte?

Když jsem nad tím nedávno přemýšlela, tak má práce je hlavně komunikace. Komunikace s lidmi, která ale není jednostranná, kdy někomu něco říkám. Když jde o mladé lidi, je to také hodně o naslouchání jejich potřebám, pocitům, pohledům na svět a život. Někdy se do té komunikace jako prostředek přilepte knížka, desková hra nebo komiks, ale pokud se někde boří mýtus o tom, že knihovna, to jsou jen knížky, tak je to právě náš Mklub, tedy knihovna pro mladé.

A kdybychom to vzali obecně, jaká by měla být knihovnice nebo knihovnick ve 21. století a její nebo jeho klíčové kompetence?

Už jsem zmínila komunikaci, ta je podle mě opravdu klíčová. Pak by to měl být člověk, který skvěle zná místo, kde se knihovna nachází: město, region, kraj. To znamená mít rozhled a vidět, co se děje za zdmi knihovny. Knihovnicka 21. století totiž vidím spíše jako člověka, který má hodně kontaktů a umí je efektivně využívat a vzájemně propojovat. Ne všechno totiž knihovnicki zvládnou sami a pro knihovnu jako takovou jsou partnerství stěžejní, ať už jde o jednotlivce, skupiny, nebo další organizace. Rozhodně by dnes knihovnick neměl být introvert, i když to asi není to správné slovo... Rozhodně by to neměl být pasivní člověk, který bude čekat a myslet si, že se to nějak stane samo, že čtenáři nebo návštěvníci akcí, dobrovolníci nebo partneři přijdou sami.

Rád bych však této příležitosti využil také ke stručnému naznačení problémů, které v našem oboru vidím. Často si stěžujeme na naše nevalné společenské postavení. Vzpomeňte například, jak se mnohdy při vyhlášení nejrůznějších protiepidemických opatření na knihovny zapomínalo. Řekl bych, že si za to občas můžeme sami. V nemálo případech se zcela dobrovolně stavíme několik pomyslných metrů za startovací čáru. Naše nedostatečné sebevědomí nás sráží už na začátku možných spoluprací, projektů i našich vlastních iniciativ.

Větu *Já jsem jen obyčejný knihovnick / obyčejná knihovnice*, jsem slyšel bohužel mnohokrát i ve vlastní knihovně. Na to, co umíme a děláme, však můžeme být patřičně hrdí. Naši činnost oceňují akademičtí i vysokoškolská pracovníci, úředníci na ministerstvech, zástupci místních samospráv i lidé z neziskovek. S těmi všemi jsem v poslední době jednal a všichni dobře chápali jak tradiční, tak nové role knihoven a chtěli s námi spolupracovat.

Nevěřme poučce, že když něco funguje, nemá se na to sahat. Ptejme se, koho tím, co děláme, vyčleňujeme, koho neoslovujeme, na koho zapomínáme, a chtějme to měnit. Knihovny stále využívá jen malý zlomek obyvatel – přemýšlejme o tom, proč jich k nám nechodí víc. Neuvažujme o našich uživateli v kategoriích lepší-horší podle toho, jestli přichází pro knihy, nebo za nějakou jinou aktivitou. Sledujme celospolečenské trendy nikoli kvůli nim samotným, kvůli onomu efektu novosti, nýbrž s vědomím, že je sledují i naši uživatelé, ať se nám to líbí, nebo ne. Oni je také budou dříve nebo později od nás očekávat. Pomáhejme aktivně těm, kteří se sami nejsou schopni v tomto světě rychlých inovací dobře zorientovat. Usilujme o bezbariérovost nejen ve fyzickém, ale i v online prostředí.

Asi nejlepší název knihy, který znám, je dílem amerického antropologa ruského původu Alexeje Jurčaka. Ten svoji knihu o kolapsu Sovětského svazu nazval *Bylo to na věčné časy, dokud to neskončilo* (Everything Was Forever, Until It Was No More). Osobně nevěřím, že by v budoucnosti mohly knihovny zaniknout, dokonce nevěřím, že budou papírové knihy bezprostředně nahrazeny elektronickými, ale skutečnost, že něčemu nevěřím, neznamená, že se to za jistých okolností nemůže stát. Jsme schopni si představit nesespecializovanou veřejnou knihovnu jen s minimem tištěných knih nebo zcela bez nich? Měli bychom, abychom nedopadli jako sovětské soudruzi, kterým „se rozložil“ jejich systém, jakkoli si to nikdo z nich neuměl představit.

Na závěr si dovolím ještě jednu obecnější výzvu. Nebojme se riskovat, chybovat a z chyb se učit. Rád bych připomněl, že právě současnost tento přístup nezbytně vyžaduje. Není a nebude to jednoduché. Abychom se mohli stále zlepšovat a vyrovnávat se s tlaky vnějšího světa, je třeba více než dosud testovat vlastní možnosti a schopnosti, pracovat s vlastními strachy, úzkostmi, pochybnostmi a nezavírat se sami před sebou. Vypůjčil bych si proto výzvu filosofky Terezy Matějčkové: *Je třeba si odpracovat sebe sama*. A na téhle cestě nám všem přeji hodně sil a odvahy.

ONDŘEJ HUDEČEK | ondrej.hudecek@mlp.cz

Do čísla přispěli

PhDr. Jaroslav Císař – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Bc. Jan Delong** – Knihovna Třinec ■ **BcA. Petra Fusová, DiS.** – Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Martin Hájek, Ph.D.** – Vědecká knihovna v Olomouci ■ **Mgr. Lenka Hanzlíková** – Městská knihovna v Praze ■ **Mgr. Ondřej Hudeček, Ph.D.** – Městská knihovna v Praze ■ **Mgr. Ing. Lenka Kostecká** – ADRA, o. p. s. ■ **Mgr. Pavlína Kurová, Ph.D.** – Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského ■ **Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová** – Moravská zemská knihovna ■ **Zuzana Kroupová** – Nadace Open Society Fund ■ **Mgr. Lucie Macháčková** – Národní knihovna ČR ■ **Ing. Tomáš Ondrášek** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Eva Pavlíčková** – Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku ■ **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Ing. Richard Ščerba, MBA** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Marie Šedá** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Tomáš Štefek** – Městská knihovna v Bratislavě ■ **Milan Valden** – Národní knihovna ČR

Jak do toho vstupuje profesní vzdělávání? Vy jste knihovnictví vystudovala, chystáte se své vzdělání v tomto oboru ještě více rozšířit. Je to pro práci v knihovně důležité?

Občas se mě na to někdo ptá, třeba i z řad našich čtenářů. Já odpovídám, že si myslím, že ne. Pro nějaké hlubší pochopení toho, co to knihovna je, na jakých teoretických základech stojí, to smysl dává. V tomhle mi dala dobrý základ Slezská univerzita v Opavě a tamní knihovnický obor. Nyní mě čeká navazující studium na KISK (Kabinet informačních studií a knihovnictví) na Masarykově univerzitě. Ten jsem si vybrala proto, že je tam trochu méně toho knihovnictví a více oborů a oblastí, které ke knihovnám mají blízko, ale spíš ten náš svět rozšiřují a obohacují třeba o designové myšlení nebo současné trendy ve vzdělávání. A právě tyhle vlivy odjinud jsou důležité a knihovnictví jako takové posouvají dále a rozvíjejí ho. Pokud ale pracujete s mládeží a dětmi, je velkým plusem pedagogické vzdělání.

H. Pietrová se Sebastianem, jedním z dobrovolníků, které vedla; vymyslel a realizoval spolupráci s organizací Loono, Knihovna Třinec mu poskytla potřebné zázemí a podporu

Když se účastním diskuzí, kde se dotkneme tématu mladých lidí, všichni mluví o tom, jak je nutné se jim věnovat, ale když dojde na konkrétní cestu, která k mladým vede, je těžké ji najít a popsat. Jak ta cesta podle vás vypadá a kudy vlastně vede?

Podle mě neexistuje univerzální cesta, u které bychom si mohli říct: tak tohle přesně na mladé lidi platí. I kdyby se to nějakým zázkamem povedlo, k mladým lidem nedojdeme hned. Má zkušenost je totiž taková, že velmi záleží na dlouhodobé a kontinuální práci. U nás v třínecké knihovně to začíná už v knihovně pro děti, která je takovou vstupní bránou a základním kamenem. Tam začíná ten první kontakt a je moc důležité, aby byl co nejvřelejší a nejpozitivnější. To podle mě náš tým dělá skvěle. Pak přicházíme na scénu my v Mklubu, což je zpravidla v době a věku, kdy si mladý člověk říká, že knihovnu vlastně nepotřebuje a proč by tam měl chodit. A my mu ukážeme prostor a místo, které je podobné knihovně pro děti a zároveň úplně jiné, dospělejší, ale nesvázané pravidly, otevřenější a v některých ohledech i hravější. Třeba když vidí, že tady máme virtuální realitu a další technologické hračky. Hodně nám v tom pomáhají školy a tady je důležité to zopakovat – dlouholetá spolupráce. V rámci programů pro žáky a studenty ukazujeme, co Mklub umí a co díky němu mohou mladí lidé dělat, co se můžou naučit nebo kde můžou prostě jen tak být.

Nedávno jsem byl v nejmenované knihovně, kde v „teen zóně“ bylo pár gaučů, pohovek, počítačů a hotovo. Navíc všude byly koberce a nápisy, aby se lidé zuli... Měl jsem z toho dost rozporuplné pocity. Když se vytváří nebo buduje prostor pro mladé, je jeho design a vybavení důležité?

Asi to bude znít trochu drze, ale ten prostor by měl vypadat co nejméně jako knihovna v tom tradičním pojetí místa s regály plnými knih. Jasně, knihy jsou pořád důležité, ale mít jich „tak akorát“ stačí. Gauče a pohovky jsou určitě super, protože pohodlí je taky důležité, ale zásadní je atmosféra. Tu vytváří nejen vybavení, ale taky knihovník a celkový přístup. A upřímně, zákazy, příkazy a výstražné cedule právě na té atmosféře příliš nepřidávají. A pokud takový prostor navrhujete nebo plánujete, tak naprosto stěžejní je do celého procesu vtáhnout ty, pro které se to místo vytváří, protože nakonec to budou oni a jejich vrstevníci, pro koho ta knihovna bude.

Máme teď všichni za sebou dost neuvěřitelný a náročný rok a půl. Jak se pandemie podepsala na chodu tříneckého Mklubu, jeho službách nebo počtu návštěvníků?

Na začátku a během první vlny jsem měla obrovský strach, protože bylo vážně hodně těžké odhadnout, co se bude dít dále, jestli se do knihovny lidé vrátí. S každým rozvolněním ten strach mizel

a vlastně se místy měnil v nadšení. Do Mklubu se totiž nejen vrátili ti, co k nám chodili pravidelně, ale přišli i noví, kteří se třeba hned zapojili jako dobrovolníci. Právě na nich je vidět, že mezi mladými je tady touha a potřeba něco dělat po tak dlouhé době nucené a relativní nečinnosti.

Zároveň ale ze strany psychologů zaznívají hlasy a názory, že během pandemie, lockdownu a omezení jsme kromě ohrožené skupiny seniorů vytvořili novou a možná ještě ohroženější skupinu – děti a mladé lidi. Vidíte nějakou hlubší změnu v jejich chování a v čem spočívá to ohrožení?

O tomhle s našimi dobrovolníky a návštěvníky Mklubu mluvíme často a hodně se opakuje, že nucená sociální distance a odloučení u nich vyvolávají pocity osamocení a taky ztrátu energie nebo motivace. Například ti, kteří ve vyučování excelovali a usilovali o výborné výsledky a top vysoké školy, najednou cítili, že ztrácejí ten dražv, že se nedokážou vyhecovat. Distanční výuka jim paradoxně vzala mnohem více volného času, protože to byla nejen výuka, ale pak i dílčí úkoly a přípravy na další vyučování. Zároveň, a to mě fakt hodně těší, se i u mladých lidí vzedmula vlna solidarity. Najednou neváhali a pomáhali, i když to byli třeba jen spolužáci, kteří nestíhali učivo. Někde to šlo i dál, kdy byli morální a psychickou podporou těm, kterým se toho nedostávalo doma například kvůli špatné sociální situaci. A to je podle mě zároveň to největší ohrožení, protože fyzická škola určitým způsobem stírala sociální a majetkové rozdíly. To bylo najednou pryč a pomyslné propasti a příkopy se ještě více prohloubily. Vidím to i kolem sebe právě u mladých lidí, kdy například neměli přístup k technice nebo se museli starat o vážně nemocné rodiče a kvůli tomu začali propadat.

Knihovna Třinec a především Mklub je založený a vystavěný na setkávání, na tom místě a prostoru, lidech. Pandemie to všechno změnila. Změnil se i způsob komunikace a vzájemné interakce. Vám se ale tuhle virtuální bariéru podařilo překonat, udržet v chodu dobrovolnické centrum a dokonce dobrovolníky aktivizovat. Jak DOBROcentrum fungovalo a co všechno dělalo?

Ze začátku jsme komunikovali virtuálně, jenže se velmi brzy ukázalo, že onlinu už mají až nad hlavu a spíš to nefungovalo. Proto jsme hledali způsoby, jak se potkat, třeba v malých skupinkách, nebo jsme vyrazili na čerstvý vzduch, třeba na hory nebo do lesa. To nám hodně pomohlo udržet partu kolem dobrovolnického centra soudržnou. Ještě před covidem jsme fungovali hodně na bázi organizování akcí. Během pandemie šlo hlavně o pomoc potřebným a solidaritu. V první vlně nám každou chvíli někdo z dobrovolníků klepal na dveře a nosil doma ušité roušky. Loni o Velikonocích jsme vyráběli přání pro osamělé seniory, abychom jim trochu zpříjemnili nečekaně smutné svátky. Něco podobného jsme zopakovali během Vánoc, kdy jsme psali veselé příběhy pro zdravotníky a lidi v sociálních službách, jejich pacienty a klienty. Od druhé vlny až v podstatě doteď bylo hlavní aktivitou a náplní doučování. Buď v knihovně nebo v nízkoprahovém centru nebo přímo u rodin, kam jsme půjčovali i tablety nebo notebooky. Měli jsme asi dvacet doučujících dobrovolníků týdně a nabídka a poptávka byla ještě větší, ale to už jsme logisticky a organizačně nebyli schopni zvládnout. Když se ohlédnou zpátky, tak mi to připadá skoro neuvěřitelné, co všechno se podařilo i přes všechny překážky uskutečnit.

Poslední otázka by se klasicky týkala budoucnosti knihovnictví, Knihovny Třinec a Mklubu, ale vás za několik měsíců čeká nová životní etapa a role, protože se z vás stane máma. Nabízí se proto jiná otázka. Dala vám práce v knihovně, s dětmi a mladými lidmi nějakou průpravu pro mateřství?

Haha, myslím, že tahle otázka by měla přijít až třeba za rok. Ale řekla bych, že práce v knihovně mi dala do života více trpělivosti, ohleduplnosti, ale taky schopnost improvizovat a přizpůsobit se dané situaci. Třeba když něco plánujete, a ono to pak nevyjde, tak se z toho nehroutíte, a naopak, když to vyjde, tak z toho máte mnohonásobně větší radost.

Ptal se JAN DELONG | jan.delong@knihovnatrinec.cz

Foto: archiv Knihovny Třinec

Knihovnicka a starosta Tomáš Pavelka

Tomáš Pavelka pracuje v Zámecké knihovně Mořice od svých 16 let, a to od roku 2014. Už začátky jeho knihovnického působení zaujaly; v knihovně obce Mořice (cca 520 obyvatel) vybudoval knihovnu, která se stala komunitním centrem života obce. Knihovna byla v návaznosti na vítězství v soutěži Vesnice roku 2015 nominována na ministerské ocenění Knihovna roku 2015.

Tomáš se stal knihovníkem hlavně proto, že má tuto práci rád. Jeho nástupem se knihovna výrazně změnila – stala se místem pro všechny generace, ale především pro ty nejmenší. Ty je potřeba oslovit, naučit je využívat knihovnu, přitáhnout je do knihovny také novými moderními technologiemi. Pracovat jako knihovník v malé obci předpokládá nadšení pro práci, obětavost, organizování akcí pro místní obyvatele, a to mnohdy ve volném čase. V současné době přibral do knihovny paní knihovnici, se kterou v knihovně začínal a která v té době odešla kvůli novému zaměstnání. Ta je v knihovně pravidelně a zajišťuje její běžný chod a podílí se i na kultuře v obci. Tomáš má na starosti rozvoj knihovny a její propojení navenek s institucemi, například s pověřenou knihovnou, získávání dotací aj.

Knihovna je umístěna v budově mořického zámku, proto má i v názvu „zámecká“. Obec vlastní jedno křídlo budovy, které využívá z části pro byty a z části pro občanskou vybavenost. Kromě knihovny zde funguje ordinace praktického lékaře a kroužek keramiky. Zámecké prostory se zdály vhodným místem pro umístění knihovny, což je rozhodnutí staré přibližně třicet let. Staré klenby a prvky s moderním nábytkem se mohou snoubit v příjemný prostor, který odpovídá dnešním standardům a zároveň je reprezentativní. Nečekejte ale historizující prostory – jde o moderní knihovnu o čtyřech místnostech, kde každý návštěvník najde to, co ho zaujme. K proměně původních dvou místností byl Tomáš (tehdy jako ne-knihovník) přizván tehdejší paní knihovnicí a starostou. Ve spolupráci s kolegy z regionálních služeb z Prostějova začala modernizace a proměna knihovny.

Jako knihovník začal v knihovně pracovat v roce 2014 a další aktivity na sebe nedaly čekat – akce pro čtenáře, rozvoj knihovny prostřednictvím programu VISK, vydávání občasníku, koutek cizojazyčné literatury. Letos knihovna za podpory VISK 3 realizuje projekt *Roboti v Zámecké knihovně Mořice* a v návaznosti na to plánuje kroužek robotiky pro děti. Další rozvoj knihovny je zaměřen na rozšíření multimediálních aktivit. Knihovna se prezentuje vlastními webovými stránkami¹ i sociálními sítěmi².

Zámecká knihovna Mořice je knihovnou, která mezi malými knihovnami v regionu vyčnívá – snaží se poskytovat svým čtenářům a všem občanům Mořic i okolních obcí služby na úrovni 21. století. Knihovna v obci s více než 500 obyvateli je jedinou kulturní a spolu s mateřskou školou i vzdělávací institucí. Dbá na rozvoj digitální gramotnosti, technické zručnosti a využívání moderních technologií jako intuitivních doplňků v pracovních i osobních životech. Mládež a děti si při návštěvách knihovny rozvíjejí schopnosti komunikace, rozšiřují své znalosti z různých oblastí, schopnosti práce ve skupinách a řešení problémů.

Mořice jsou obec uprostřed Hané nedaleko Prostějova. Nejstarší písemná zmínka pochází z roku 1238, což obec řadí mezi nejstarší na Hané – na druhou stranu má nejmladšího starostu.

¹ viz <http://knihovna.morice.cz/>

² viz <https://www.facebook.com/knihovnamorice>

Jak sám Tomáš Pavelka říká, *nejde o to být nejmladší, není to soutěž. Jde o rozvoj obce a spokojenost občanů.* Od roku 2018 působil jako zastupitel, v roce 2020 stanul v čele obce jako vůbec nejmladší starosta v ČR.

Tomáše Pavelku si obyvatelé obce chválí; říkají o něm, že je chytrý a ambiciózní. Z pohledu nás knihovníků můžeme říci, že jde o typického „hybridního“ knihovníka, otevřeného novým věcem a s lidským přístupem nejen ke svým čtenářům.

Dvě otázky místo závěru:

Máš vůbec čas na čtení běžné literatury? Pokud ano, jaké?

Dosti o tento čas bojuji. Nerad u knihy usínám nebo ji otevírám unavený, na dovolené se snažím číst. Rád si přečtu něco naučného, co má přesah do společenských témat. Líbila se mi *Digitální demence* od M. Spitzera a *Ekonomie dobra a zla* T. Sedláčka. Také si přečtu rád duchovní literaturu křesťanských autorů, teď mám rozečtenou knížku od C. S. Lewise. Je ale čím dál těžší najít si tři hodinky k četbě knih bez přerušování. Připomínám si, že jako tělo potřebuje jídlo, duše potřebuje knihy. Vcelku výstižně popisuje problematiku i postava *Hry o trůny* G. R. R. Martina Tyrion Lannister, který říká, že „mysl potřebuje knihy, tak jako meč potřebuje brus, pokud má svoje hrany udržovat nabroušené“.

Co pro tebe mořická knihovna znamená?

Těžko se to shrnuje do jediné věty. Není to jen skvělé místo, je to mnoho zážitků s dětmi, čtenáři, návštěvníky a dalšími lidmi. Je to pro mne vstupní brána do světa knihovnictví. Rozvinul se mi díky ní zcela nový obzor v životě a poznal jsem inspirativní lidi a dostal mnohé příležitosti. Možná bych bez knihovny nebyl dneska starostou obce. Když se zamýšlím, byla to pro mne velká škola a zkušenost, která mne svázala s obcí a podpořila další aktivity. Naše knihovna je pro mne také důkazem, že je vše o lidech a přístupu. Když se chce, je možné mít fungující knihovnu i na malé obci!

MARIE ŠEDÁ | marie.seda@nkp.cz

Foto: archiv Zámecké knihovny Mořice

Tomáš Pavelka (* 1998 v Prostějově), od roku 2014 knihovník v obci Mořice, v letech 2017–2020 krajský manažer a pověřenec pro ochranu osobních údajů v Olomouckém kraji, 2018–2021 zástupce mládeže děkanátu Prostějov, od roku 2019 předseda krajské rady Mladí starostové a nezávislí, od roku 2020 starosta obce Mořice (Olomoucký kraj), čtvrtým rokem studující na Masarykově univerzitě v Brně, obor Právo a právní věda. Ve volném čase působí jako vedoucí pobočky Prostějov spolku dětí a mládeže Sarkander, od 2019 vystupuje jako občasný moderátor – např. konference *Samospráva 2020* na MUNI Brno, lektor stáží pro Sdružení místních samospráv. Člen Svazu knihovníků a informačních pracovníků.

Ocenění:

- 2015: Diplom za moderní knihovnické a informační služby v soutěži *Vesnice roku 2015*
- 2016: osobnost *Programu obnovy venkova Olomouckého kraje 2016*³
- 2018: 3. místo v soutěži *Nejlepší neprofesionální knihovník Olomouckého kraje*
- 2018: ocenění v soutěži *Knihovna JINAK*⁴ – 1. místo za komplexní přístup ke čtenářům

³ viz <https://www.facebook.com/knihovnamorice/photos/a.375754992573175.1073741829.375635745918433/709630935852244/?type=3>

⁴ Facebookovou soutěž *Knihovna JINAK* pořádal Svaz měst a obcí ČR. Cílem bylo propojit knihovny mezi sebou, sdílet dobrou praxi a podpořit knihovny v přístupu, který je něčím jiný. Soutěž měla upozornit na zajímavé knihovny z celé České republiky, kde se nejen čte, ale také konají tematické akce, kde je půjčování knih zpřijemňováno zajímavými nápady apod.

Budu propagovat příspěvkové organizace

Kancelář Petry Peckové, hejtmanky Středočeského kraje, je světlá, psací stůl uklizený, knihy v knihovně vzorně srované a ve váze čerstvá letní kytka. Neukázněným skákáním do řeči se nenechá vykolejit a všechny věty i myšlenky dotahuje do pointy. Vzbuzuje dojem, že se nikým a ničím nenechá přetlačit, a nemusí přitom ani autoritativně zvednout hlas a přestat se usmívat.

Focení bylo hotovo za tři minuty – místo odhadovaných patnácti, protože hned první fotka byla přirozená, a při autorizaci upravila hejtmanka v textu leda pár předložek, aby posílila význam odpovědi. Z mnoha desítek rozhovorů zažije publicista takhle spontánních jen minimálně a s politikem žádný! Po celou dobu byla hejtmanka v dobré náladě a vstřícná, to taky není běžné. Často, bujně a hlasitě se smála, že to muselo být slyšet po celém patře krajského úřadu.

Paní hejtmanko, první otázka je zákeřná. Kolik je ve Středočeském kraji knihoven?

Tak to jste mě nachytil. Všechny knihoven...? No, máme 1144 obcí, ale v každé knihovna není, tak odhaduju kolem pěti set...

Logickou úvahou jste na dostřel. Je jich 809.

I v těch maličkých obcích máme knihovnu? To je fajn. Jsem překvapená.

Kdybyste byla ředitelkou městské knihovny, co budete považovat za svůj cíl? Kam budete knihovnu směřovat?

Abyste lidi do knihovny vůbec přišli – to je velké umění a chce to hodně práce. Knihovna musí žít, v dnešní době už nestačí jenom půjčovat knihy. Na internetu nebo na nějakém úložišti se dá najít skoro všechno a půjčit si knížku, tu voňavou papírovou knížku, lidi už vlastně ani nepotřebují. Moje městská knihovna by proto byla místem pro setkávání lidí. Jako nadstavba půjčovny by se tu konalo plno všelijakých akcí. Pro děti, pro dospělé, pro seniory. U nás v Mnichovicích máme v knihovně herní koutek, pořádají se různé kurzy a iniciativou čtenářů vznikl *Book club*, vlastně kroužek praktické angličtiny, kde se v angličtině čte, diskutuje o knihách i autorech. Nenásilnou cestou tak vzniklo komunitní centrum.

Jako hejtmanka největšího kraje v ČR máte velkou odpovědnost při rozdělování miliard. Na jaké pozici v tom zástupu natažených rukou je kultura?

Pro mě má kultura prioritu velkou! Opravdu velkou! Kultura nás kultivuje, je to součást vzdělávání, vnímání, působí na všechny smysly. Jsou to naše kořeny, paměť národa. Víím, že u nás je

kultura pořád na chvostu, protože na všechno nemáme. V zájmu bezpečné dopravy dostane přednost nakonec třeba nový kruhový objezd. Jak jsem říkala v úvodní řeči na prohlídce nového depozitáře Středočeské vědecké knihovny v Kladně, galerie, knihovny nebo muzea jsou nutně potřebné, ale stavět se začnou vždycky až jako úplně poslední, když už není zbylí, a to je špatně. Bylo by fajn, kdyby do živé kultury v krajích šlo mnohem víc peněz. Kulturu přehlížet nesmíme!

Co to je vlastně, ta krajská kultura? Definujte ji.

Středočeský kraj není jen rozlehlý, ale hlavně je příliš rozmanitý, aby se tu krajská kultura dala jednoduše vymezit. Kulturní tradici na Moravě může být vinobraní, dožínky, stavění májí, jenže střední Čechy nějaký jeden obecný národopisný zvyk postrádají. Co má Sedlčansko, okolí Prahy nezná. Jiné kraje v Česku jsou kompaktnější, proto kulturu Středočeského kraje nejde definovat ani pojmenovat. Jeden charakteristický kulturní projekt pro celé střední Čechy asi připravit nelze, protože nenajdeme společného jmenovatele. Kulturu v kraji proto budeme podporovat jako celek, ale současně podpoříme také jednotlivé lokální aktivity.

Sedíme ve stejné kanceláři, kde před vámi úřadovali i předchozí hejtmani Rath, Petera, Jermanová. Co po nich chcete převzít, a od čeho se naprosto distancujete?

No... Vlastně nechci převzít nic. Nebylo všechno jen špatně, jenže já chci, aby obraz kraje byl úplně jiný. Negativní dojem z některých předchozích hejtmánů devalvoval i to povedené, zvalcoval dobrou práci, která se udělala. Hejtmán kraj reprezentuje, a pokud je jeho chování nečestné, pošlape skvělou práci slušných lidí. Já chci svou práci vykonávat tak, abych nedělala ostudu a žádné krajské příspěvkové organizaci jejich práci nepokazila. Chci je propagovat a prosazovat.

Každý místodržící purkmistr, dneska hejtmán, po sobě chtěl nechat nějaký pomník. Jaký po sobě chcete nechat vy?

Jenže já nejsem žádný vladař!! Já chci lidi spojit, podporovat práci celých týmů a jejich dobré nápady. Politici přicházejí a odcházejí, zůstá-

vat mají dobří ředitelé a dobří úředníci. Víím, že mnohdy to sice tak není, ale dobré projekty a organizace nemají být závislé na politické reprezentaci. Jako starostka Mnichovic jsem měla samozřejmě nějaké vize a řada z nich se realizovala, ale ten pomník není můj, je to výsledek práce celého týmu a má sloužit lidem. Jsem ráda, když se skvělé projekty podaří, ale je to práce nás všech.

Připomínáte mi Václava Havla, který chtěl dělat „nepolitickou politiku“. Proto máte nad psacím stolem jeho portrét od výtvarníka Jaromíra 99?

Ano, úplně tak to cítím. Politika je služba lidem, na stranické příslušnosti by nemělo záležet. Z pozice starostky, teď hejtmanky, nechci brát opozici jako nepřátele. Chci pracovat se všemi napříč. Tak jsme to měli v Mnichovicích, a teď mám pocit, že i na Kraji se s některými opozičními zastupiteli dá normálně spolupracovat. Stejně tak ani v naší koalici neřeším, kdo je STAN, kdo Pirát, ODS, nebo TOP. Podstatné je, aby naše práce měla hlavu a patu a byla pro lidi. Krátce po volbách ANO hlasovalo apriori proti všemu, ale mám radost, že teď už to tak není. V mnoha případech teď hlasujeme jednotně. Je luxusem velké koalice, toho silného mandátu, že nemusíme hlasovat stranicky, ale podle svého přesvědčení.

Není to tím, že vaše komunikace je srozumitelná, vstřícná, lidská a není konfrontační?

Máte ten pocit? Tak to jsem ráda... Ale já umím být i drsná! Nikoliv kvůli jiným názorům, ale když někdo kašle na práci, je línej, flinká se... To úplně zuřím. O své stanovisko se klidně pohádám, ale dokážu názor změnit, když argumenty protistrany jsou relevantní a kritika konstruktivní.

Můžu potvrdit, že ve vyspělých zastupitelstvech v Anglii nebo Holandsku se řeší městské problémy velmi kultivovaně. Tvrdě, ale bez podrážení, bez kádrování. Jsou to diskuze, ne hádky.

Podívejme se na staré Řecko, Řím, Atény – tady se umění diskutovat vyučovalo. Na gymnáziu a potom na vyšší odborné škole publicistiky jsme výuku diskuze a argumentace měli jako předmět.

Vraťme se ke knížkám. Co jste četla přes léto?

Jako hejtmanka mám kolem sebe mnoho zajímavých lidí, kteří mi svoje knížky dávají, včetně věnování. Vážím si toho a všechny bych si moc ráda přečetla. Jenže upřímně přiznávám, že teď na čtení nemám čas. Čtu hlavně podkladové materiály, analýzy, pracovní materiály nebo návrhy zákonů. Mít volných pár dnů a číst si se pro mě stalo obrovským luxusem a je mi to líto. V létě jsem neměla žádnou dovolenou, naposledy jsem souvisle něco přečetla o Vánocích... Bývalý kolega Filip Rožek, který zakládá u Velkých Popovic útulek pro psy, mi věnoval bestseller *Gump – pes, který naučil lidi žít*. Od pana starosty Lochmana jsem dostala *Příběh Mnichova Hradiště*, to je nádherně udělaná kniha. Od profesora Pavla Koláře jsem dostala *Posilování stresem* a na tu se taky těším. Miluju umění, doma oprašuju starší knížky, třeba *Českou secesi* od Petra Wittlicha z roku 1982, kterou jsem dostala od táty rok předtím, než zemřel. Líbí se mi katalogy k výstavám, které teď mívají i uměleckou hodnotu.

Feministické nebo ženské romány zřejmě moc nečtete, že?

Wow, ženské romány???? To ne, opravdu ne. Ty přeče žiju. No, to byl jen vtip...

Dá se vymezit žánrový okruh knížek, které čtete?

Čtu všechno. Nejsem vyhraněná, mám široký rozptyl. Stejně tak v hudbě nebo ve výtvarném umění: od holandských mistrů přes impresionismus, Jakuba Schikanedera, Josefa Čapka, Zdeňka Sýkoru až po pop-art nebo street art.

A co e-knihy? Jaký k nim máte vztah?

Nečtu je. Moje rodina ano, ale já jsem jim nepřišla na chuť. Mobil nebo tablet mám v ruce neustále, z displeje čtu zprávy, noviny, články, ale knížku ne. E-kniha má budoucnost, ale věřím, že budoucnost má i klasická papírová. Moje sedmnáctiletá dcera utrácí kapesné za papírové knihy v angličtině. Mám radost a vlastně ji za to utrácení musím chválit.

Kolik jste v knihovně zaplatila pokut?

Žádnou! Ale vlastně jsem do knihovny ani moc nechodila. Mám velkou vlastní knihovnu, protože jsem si kupovala knihy svoje. Legrace je, když si

dcera chce jít něco půjčit do knihovny, já sáhnu a vytáhnu to z mojí knihovny. Naposledy to byla *Jáma a kyvadlo* od Edgara Allana Poea.

Knihovní zákon ukládá povinnost každé knihovně odbavit tzv. meziknihovní výpůjčku (MVS). Je ekonomické posílat na vyžádání detektivku přes celou republiku? Neměla by to být povinnost pouze pro krajskou knihovnu v rámci kraje?

Ten zákon platí na posílání všech knih? Neříká, že jen detektivku? Pochopitelné by to bylo u nedostupných odborných knih, nebo knih od lokálního vydavatele. Poslat knihu o historii Mnichovic z Kladna do Havířova smysl má, ale už asi ne detektivku, která by se dala obstarat z bližší knihovny. Rozesílat běžnou knižní produkci na druhý konec republiky mi nedává smysl. Anebo, pokud na tom žadatel trvá, ať uhradí nejen poštovné, ale i náklady za práci.

Poslední otázka: máte dnes, i po vstupu do vrcholné politiky, sladký život?

Sladký život? Ale ano, mám. Snad se mi podařilo pár věcí, mám úžasnou rodinu, úžasně děti, baví mě práce. Co víc si přát? Život mi dal už od dětství pár řádků, v patnácti jsem ztratila tátu, brzy jsem se osamostatnila, ale při tom všem jsem měla velké štěstí. Víím, jaké je se budit s pocitem odpovědnosti, víím, co je mít pocit zmaru i uspokojení. Věřím v lidský potenciál, v pozitivní lidskou energii, se kterou dokážeme něco společně vytvářet. Těžce nesu nenávislné osobní útoky. Snažím se dělat svou práci, jak nejlíp umím,

a jestli se mi to daří, jestli dokážu něco měnit k lepšímu, to ukáže čas a rozhodnutí voliči v příštích volbách. Mám zkušenost ze starostování, slovo starosta pochází ze slov starat se nebo starosti, tak z práce hejtmanky stres nemám. Mnichovice nejsou velké, člověk tam byl víc na očích, neměla jsem k dispozici velký aparát a tolik úředníků. Vlastně nejvíc obdivuju starosty, kteří ani nejsou uvolnění, tedy starostují po zaměstnání! To jsou ti největší machři. Takže ano, snad jsem se narodila pod šťastnou hvězdou.

Napište, že třikrát klepu na dřevo! Žiju s velikou pokorou a mám krédo, že když člověk hoří, dokáže zapalovat ostatní. Nejhorší je dělat práci bez lásky, bez vášně, nebo dokonce ji nedělat rád. To nemůže být úspěšné!

Paní hejtmanko, budeme držet palce, ať vám elán a současná příznivá reputace vydrží!

Text a foto: TOMÁŠ ONDRÁŠEK

ondrasek@svkkl.cz

Události

Ocenění Sylvy Šimsově ve Velké Británii

V červenci 2021 udělil český velvyslanec v Londýně Libor Sečka Sylvě Šimsově stříbrnou medaili Jana Masaryka za její činnost ve prospěch rozvoje česko-britských vztahů; k předání došlo 4. 8. Paní Šimsová už mnoho let píše články o anglickém knihovnictví pro časopis *Čtenář*.

Narodila se v Praze v roce 1931. Její otec byl sociálně demokratický politik Karel Maiwald. Na podzim roku 1949 odešla s rodiči do exilu a žila více než rok v uprchlických táborech v Německu, kde během čekání na emigraci pracovala s českými dětmi ve škole a skautu. Vdala se za skladatele Bohuše Šimsu, který je znám pod uměleckým jménem Karel Janovický.

Na konci roku 1950 se dostala do Anglie, kde pak pracovala v londýnských veřejných knihovnách a dálkově vystudovala knihovnictví. V letech 1964–1985 učila na knihovnické polytechnice a zároveň získala titul MPhil v knihovnictví a postgraduální diplom v počítačích.

Její publikace v češtině a angličtině pojednávají o knihovnictví, informační technologii, psychologii četby a dějinách českého exilu.

Sametová revoluce jí po čtyřiceti letech umožnila návraty do vlasti. Pomáhala českým knihovníkům v úsilí postavit se po bok knihoven na Zá-

padě. Karlova Univerzita ji mj. i za tuto činnost v roce 1994 ocenila Stříbrnou medailí za zásluhy o rozvoj českého knihovnictví a podporu spolupráce mezi Karlovou univerzitou a britskými institucemi. V roce 2013 jí byla udělena medaile Z. V. Tobolky.

Dnes se věnuje především historickému výzkumu o Češích v exilu. Také pracuje na trilogii svých vzpomínek; první díl vyšel v roce 2019 pod názvem *Láska v exilu 1949–1950*. Další části nesou název *Zasvit mi ty slunko zlaté* a *Psáno přes censora*.

Po pádu komunismu a s možností návratů do vlasti se Sylva Šimsová nejednou zamýšlela nad otázkou své identity. Je velice vděčna osudu, že se může po čtyřiceti letech vracet, ale cítí, že nepatří ani tam, a už ani sem. Snaží se být tedy mostem mezi dvěma světy. Má dvě děti, z nichž jedno žije v Praze a druhé v Anglii...

redakce ČTENÁŘE

Vliv pandemie na činnost knihoven z pohledu statistiky

V roce 2020 čelil celý svět, Českou republiku nevyjímajíc, pandemii nemoci covid-19. Tato skutečnost významným způsobem ovlivnila činnost knihoven v celé ČR. V celkovém součtu byly knihovny v roce 2020 na základě vládních opatření úplně uzavřené pro veřejnost 101 kalendářních dní. Fakta o tom, jak se s tím vyrovnávaly, přináší tento příspěvek.

První případy onemocnění na českém území byly potvrzeny 1. 3. 2020. Od 12. 3. do 27. 5. byl vyhlášen nouzový stav¹ s celou řadou omezení. S účinností od 14. 3. se uzavřela velká část služeb, maloobchodního prodeje a spolu s nimi také knihovny.² K jejich opětovnému otevření pro veřejnost došlo na základě vládního usnesení³ od 27. 4. při dodržení přísných hygienických opatření. Jarní uzavření knihoven trvalo 44 kalendářních dní.

Všechny naplánované kulturní, vzdělávací a další aktivity pro veřejnost byly zrušeny nebo odloženy. Řada knihoven se v tomto období zaměřila na interní činnosti, na které při běžném provozu nezbývá mnoho času, jako například na revize a aktualizace knihovních fondů, úpravy interiérů, malé rekonstrukce aj. Knihovny v místech své působnosti pomáhaly s šitím roušek, kterých bylo v jarním období nedostatek, v rámci akce *Tiskne celé Česko* pomocí 3D tiskáren také vyráběly ochranné obličejové štíty pro zdravotníky.

V této dlouhotrvající bezprecedentní situaci se knihovny musely rychle zorientovat. To znamenalo rychlou transformaci do virtuálního prostoru. Pracovníci knihoven se učili pracovat s online komunikačními platformami, díky kterým bylo možné se potkávat, diskutovat, organizovat další činnost v knihovně.

Letní měsíce byly ve znamení rozvolňování hygienických opatření a postupného navracení k běžnému životu všech občanů naší země. Na přelomu července a srpna však začaly opět narůstat počty nakažených a nemocných. V září se ČR zařadila mezi nejhůře zasažené země Evropy. Nouzový stav byl opět vyhlášen 5. 10.⁴ Knihovny se musely znovu uzavřít od 22. 10. do 17. 12.⁵, což činilo dalších 57 dní. Mezi 18. až 31. 12. mohly knihovny nabídnout svým uživatelům prezenční služby jen v podobě bezkontaktního půjčování dokumentů, například prostřednictvím výdajových okének nebo roznáškovou službou.

Po zkušenostech z jarního uzavření se už knihovny nastalé situaci přizpůsobily mnohem pružněji. Hledaly nové cesty, jak alespoň část svých služeb nabídnout uživatelům přes internet. Naplánované besedy, přednášky a další aktivity probíhaly prostřednictvím živého vysílání, streamování nebo nahrávání na sociální síti. Navázaly spolupráci se školami a informačními lekcemi uskutečňovaly pomocí komunikačních platform. V řadě knihoven si mohli čtenáři díky online katalogům půjčovat e-knihy ve větším množství, než byli zvyklí, roznášková služba, třeba i za pomoci dobrovolníků, se stala standardem. V rámci nových služeb knihovny nabízely registraci čtenářů online.

¹ Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2020 č. 194

² Usnesení vlády České republiky ze dne 14. března 2020 č. 211

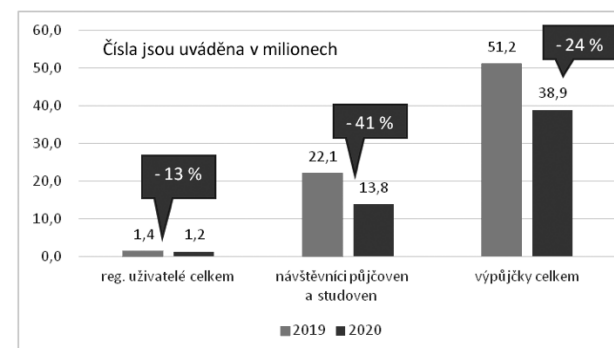
³ Usnesení vlády České republiky ze dne 23. dubna 2020 č. 453

⁴ Usnesení vlády České republiky ze dne 30. září 2020 č. 957

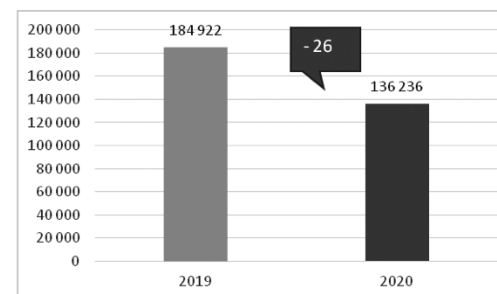
⁵ Usnesení vlády České republiky ze dne 21. října 2020 č. 1079

Virtuální prostředí vytvořilo širokou nabídku vzdělávání pro pracovníky knihoven bez ohledu na místo pořádání. Odpadlo dojíždění do konkrétního místa konání akce. To dávalo knihovníkům daleko více možností ve výběru vzdělávacích aktivit, ze kterých se velká část nahrávala a sdílela například pomocí YouTube kanálu pro možnost zpětného (pozdějšího) shlédnutí. To vnímáme jako velký přínos, který si jistě knihovníci rádi zachovají i do budoucna.

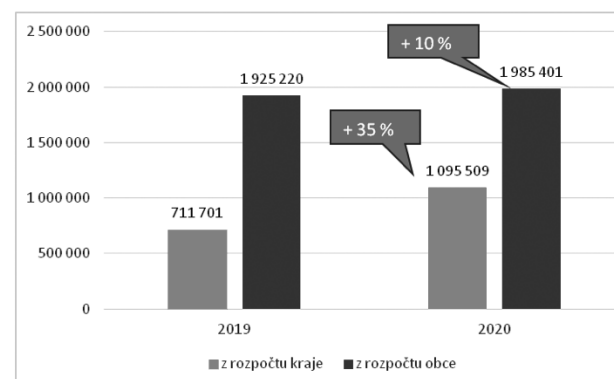
Graf 1 Služby spojené s fyzickou návštěvou, rok 2019/2020

Graf 2 Tržby za vlastní výkony, rok 2019/2020 (v tisících Kč)

Graf 3 Příspěvky na provoz z rozpočtů obcí a krajů, rok 2019/2020 (v tisících Kč)

Uzavření knihoven a omezení většiny služeb se projevilo ve výrazných poklesech a změnách statistických údajů. Nejvíce byly zasaženy služby spojené s fyzickou přítomností návštěvníků v knihovně. Největší pokles zaznamenal počet fyzických návštěvníků, a to o 41 %. Půjčování fyzických dokumentů, i když bylo částečně kompenzováno různými formami bezkontaktního půjčování, znamenalo pokles o 24 %, počet registrovaných návštěvníků se snížil o 13 % (viz Graf 1).

Kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity se na jaře téměř zastavily, na podzim se částečně přesunuly do virtuálního prostoru, celkově jejich počet ale klesl o 40 %. Tomu odpovídá i výrazně nižší počet návštěvníků těchto aktivit, a to o více než 65 % (viz Tabulka 1).

Celkový pokles poskytovaných služeb se projevilo i ve snížení příjmů z vlastní činnosti, které dosáhly pouze tří čtvrtin hodnoty z roku 2019 (viz Graf 2). Naopak příspěvky na provoz z rozpočtů obcí se navýšily o 10 % a příspěvky za rozpočtů krajů o 35 % (viz Graf 3).

Tabulka 1

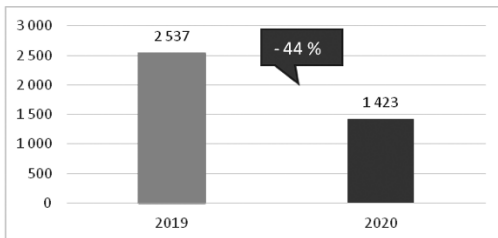
Kulturní a vzdělávací akce a návštěvníci, rok 2019/2020

rok	2019	2020	2019/2020
počet akcí	123 118	45 173	-77 945
počet návštěvníků	3 448 810	1 179 973	-2 268 837

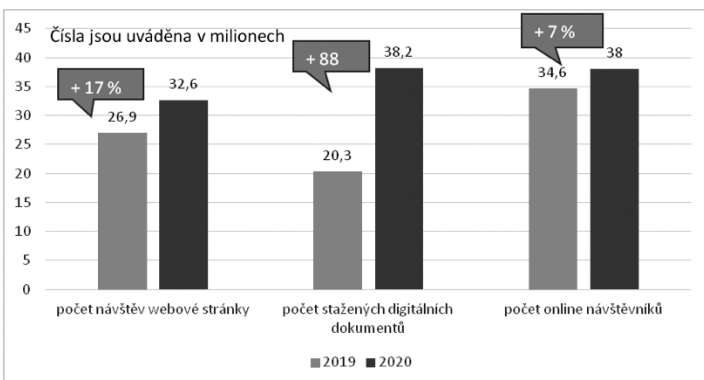
Činnost řady knihoven je v mnoha ohledech závislá na činnosti a práci dobrovolníků. V posledních letech se jejich počet pohyboval kolem 2500. Přesto, že minulý rok knihovnám velmi pomáhali například roznáškovou službou, kvůli omezením ostatních služeb se jejich počet snížil o 44 % (viz Graf 4).

Výrazně odlišné trendy může zaznamenat v oblasti poskytování digitálních služeb. Zcela mimořádný byl zájem o různé druhy online služeb v digitálním prostředí. Výrazný růst zaznamenáváme u indikátoru

Graf 4 Počet dobrovolníků, rok 2019/2020

Graf 5 Elektronické služby, rok 2019/2020

„Počet zobrazených a stažených digitálních dokumentů“. Celkový objem využití zde stoupl o plných 88 %. Vzestupný trend můžeme zaznamenat i u počtu online návštěvníků (růst o 6 %). Protože osobní kontakt nebyl možný a komunikace se uskutečňovala převážně pomocí internetu, počet návštěv webových stránek knihoven zaznamenal znatelný nárůst, o 17 % oproti roku 2019 (viz Graf 5).

Výrazně se také zvýšil zájem o půjčování elektronických knih. V roce 2019 to bylo celkem 75 552, minulý rok již 140 487, to je nárůst o 86 %!

Knihovny jsou ze své podstaty společenská a kulturní centra. Jsou to místa, kde se lidé potkávají, tráví společně volný čas, vzdělávají se. Tato jejich základní funkce byla v roce 2020 výrazně omezena. Přesto se řada z nich nenechala odradit a hledala cesty, jak poskytovat služby co nejširšímu okruhu uživatelů.

LUCIE MACHÁČKOVÁ | Lucie.Machackova@nkp.cz

Neušlo nám

Projekt Gutenberg

Projekt digitalizace, archivace a distribuce nekomerčního využití e-knih Gutenberg.org, jehož počátky spadají do roku 1971, dnes disponuje největší knihovnou volných elektronických děl, která má v současnosti více než 60 000 titulů. Je však dobré předeslat, že autorskoprávní ochrana, tzv. copyright, probíhá ve Spojených státech na jiných principech než v ostatních zemích světa, včetně např. České republiky.

Využití nepodléhá žádným registračním poplatkům a ani nevyžaduje žádnou speciální aplikaci. Čtenáři mají k dispozici vše bezplatně, i když se zpracovatelé nebrání dobrovolným darům na pokrytí nutných nákladů spojených s digitalizací dalších děl a jejich online prezentací.

Uživatelé mají na internetu k dispozici všechny potřebné prostředky pro vyhledávání, informace o nejnovějších a aktualizovaných e-knihách včetně volných titulů současných autorů (self.gutenberg.org) i sdílení audioknih s přáteli (LibriVox); dále informace, co znamená volná e-kniha, nebo informace s vysvětlením autorskoprávních otázek.

Zaznamenal –JaC–

Vzdělávání

Staňte se majákem v rozbouřeném informačním moři (nová podpora pro knihovny)

Foto: Tomáš Vodňanský

Dnešní svět je plný výzev. Mezi ty akutní patří i práce s informacemi a médii. Nadace OSF (www.osf.cz; blíže viz infobox na s. 321) pomáhá knihovnám rozvíjet mediální vzdělávání právě na jejich půdě. Rozhovor s **Terezou Liškovou**, koordinátorkou programu *Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím*, se týká konkrétních forem podpory. Tereza Lišková pracuje ale také jako moderátorka na stanici ČRo Vltava. V rámci studií na univerzitě v Praze a Brně se věnovala humanitním vědám, žurnalistice a novým médiím.

Chodíte ráda do knihoven? A která je ta vaše?

Protože trávím hodně času v Praze, oblíbila jsem si Ústřední knihovnu Městské knihovny v Praze na Mariánském náměstí. Vlastně jde o dost dobrodružné místo. Mít v místě, kde člověk žije, oblíbenou knihovnu, je dost výhra. Před dvěma roky jsem trávila zimu v Ulánbátaru a dost mě mrzelo, že se mi tam nepodařilo objevit, jak vy říkáte, nějakou tu svoji knihovnu, kde by se člověk mohl bez obav setkávat s novými lidmi, informacemi i kulturním životem.

Nadace OSF nedávno vypsala grantovou výzvu pro veřejné knihovny zaměřenou na mediální vzdělávání. O co přesně jde?

Pomocí grantů chceme finančně pomoci knihovnám, aby mohly pro své návštěvníky uspořádat akce, které jim usnadní orientaci v moři informací a dodají jim odvahu kultivovat mediální terén. Tato grantová výzva je součástí většího nadačního programu *Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím*, kterým podporujeme knihovny v oblasti neformálního mediálního vzdělávání. Ještě bych podotkla, že o grant mohou žádat i malé knihovny nebo se spojit a navázat spolupráci.

Kdy a kde mohou knihovny o grant žádat? A co finanční podpora pokryje?

Podmínky, které nejsou nijak složité, jsou zveřejněné na webových stránkách Nadace OSF, konkrétně na adrese osf.cz/granty. Na našem webu visí i jednoduchá žádost o grant. Uzávěrka této výzvy je 30. 9. 2021. Peníze je možné využít na zajištění externích lektorů, na pořádání vlastních akcí pro veřejnost, sebevzdělávání i zajištění potřebných digitálních nástrojů, případně i chybějících informačních zdrojů. Pokud někdo hledí více do budoucna, tak na jaro 2022 chystáme druhé kolo výzvy. I to bude pokrývat potřeby dalšího rozvoje mediálního vzdělávání ve veřejných knihovnách.

Na co dalšího z dílny Nadace OSF se knihovníci mohou těšit?

Během letošního podzimu otevřeme Cyklus mediálního vzdělávání pro knihovny. Účast bude bezplatná. Pro knihovny, které se tématu chtějí intenzivněji věnovat, to bude tedy znamenat zejména časovou investici, aby měl jejich pracovník dostatek času pro účast na webinářích i další následnou práci, která s tím bude spojena.

Důležité pro nás je, že cyklus nevzniká v nějaké uzavřené nadační dílně. Naopak. Úzce na něm spolupracujeme s Pavlínou Mazáčovou z KISK FF MU a Ondřejem Hudečkem z MKP. Své plány průběžně konzultujeme i s předsedou SKIP Romanem Giebischem a dalšími lidmi i institucemi.

Jak bude tento cyklus mediálního vzdělávání probíhat?

Uskuteční se v online formě a bude se skládat z různých klíčových modulů. Přes počítač se budeme setkávat jednou za tři týdny zhruba na čtyři hodiny. Cyklus je postavený na takzvaném společenství praxe, což spočívá v tom, že účastníci cyklu budou mít za úkol ověřit si nabyté zkušenosti přímo v praxi, ve své knihovně. Samostatná práce účastníků a následná zpětná vazba tedy bude předpokladem úspěšného zvládnutí cyklu. Tento postup během příprav přinesla Pavlína Mazáčová. Má s ním dobré zkušenosti.

Co se účastníci v průběhu série webinářů dozví a jak rozšíří svoje dovednosti?

Půjde o cyklus zaměřený na rozvoj a posílení kompetencí knihovníků, kteří mají zájem o oblast mediálního a informačního vzdělávání. Část bude zaměřená na posilování lektorských kompetencí, další moduly pak budou pracovat s dovednostmi potřebnými pro rozvoj mediální gramotnosti. Kurz bude do jisté míry flexibilní, bude pracovat s otevřeným kurikulem. Jako jedna z rámcových opor nám slouží dokument UNESCO Media and Information Literacy. Když budu konkrétnější, budeme se zabývat například tím, jak vyhodnocovat zdroje a informace, které k nám přicházejí. Jak být aktivní ve virtuálním prostoru a jak se v něm cítit dobře, tedy jak z něj umět i v dobrém rozmaru odejít. Zařadit chceme i témata, která souvisejí s umělou inteligencí a manipulací s obrazem i zvukem, dezinformacemi nebo emocemi a sociálními vazbami, které ovlivňují to, jak s informacemi zacházíme. Zároveň si neděláme iluze o tom, že bychom v těchto tématech, která se navíc neustále spolu s technolo-

gickým vývojem proměňují, uměli poskytnout nějaké věcně platné pravdy a odpovědi. Jak zmiňuje Ondřej Hudeček, je klíčové si v pravý čas pokládat příhodné otázky.

Je tento vzdělávací cyklus něčím unikátní?

Všechno, co dělá Nadace OSF, je unikátní! (smích) Konkrétně v tomto případě mě těší, že nám kombinace lidí, kteří se na přípravě cyklu podílejí nebo budou podílet, umožňuje připravit něco, co je šité na míru veřejným knihovnám. Máme na paměti, že podobně laděných programů v Česku není málo, ale ty jsou určeny hlavně školám. Jsou tu organizace, které se této oblasti dlouhodobě a kvalitně věnují. Některé projekty dokonce jako nadace podporujeme v rámci programu Active Citizens Fund. S podporou tohoto programu dělá skvělé věci například Elpida ve spojení s Transtions, na říjen plánují Barcamp, který se zaměří na rozvoj mediálního vzdělávání seniorů v regionech. Hodně zajímavá je i jejich vzdělávací akademie *Senior Friendly Teacher*. Z trochu jiného soudku je projekt *Poznej pravdu a šir ji dál*, kde se organizace ROMEA zaměřuje na problém šíření hoaxů o Romech.

My se však soustředíme na knihovnickou obec a návštěvníky knihoven; v rámci didaktického modulu například na různé cílové skupiny, které knihovny navštěvují. Zajímá nás, v čem je specifická spolupráce se školami, ale i práce s dospělou populací, rodiči či starší generací. Počítáme i s důkladným vyhodnocením prvního běhu. Na jeho základě pak chceme v září 2022 spustit druhý ročník. Věříme, že o něj bude zájem.

Jakými dalšími aktivitami Nadace OSF knihovny podporuje?

Podpora knihoven není nahodilá. Nadace OSF si vždy uvědomovala důležitou roli knihoven jako regionálních center vzdělanosti a kultury. Již na přelomu tisíciletí finančně podporovala jejich komunitní roli. Letos na jaře jsme pod licencí Creative Commons vydali metodiku určenou přímo pro knihovny s názvem *Jak vznikají zprávy*

a jak si je snadno ověřit. Její autorkou je Kateřina Křivánková, spoluzakladatelka Zvol.si.info. Metodika může sloužit jako jeden z nástrojů pro mediální vzdělávání v knihovnách po celém Česku. Aktivita cílí na věkovou skupinu 55+, ale myslím, že po lehkých úpravách jsou využitelné i pro další věkové skupiny. Najdete tam například kapitoly o různých typech médií, o každodenní praxi novinářů nebo novinářské etice. Autorka se věnuje i manipulacím a tomu, jak určité systémy našeho myšlení ovlivňují to, jak konzumujeme informace a reagujeme na zprávy.

S mediálním plevellem lze zápolit nejen podporou mediálního vzdělávání, ale i poctivě žurnalistiky. Je to důvod, proč nadace každoročně organizuje Novinářskou cenu?

To jste řekla přesně. Média jsou nezbytnou součástí demokracie a jejich úkolem je zprostředko-

vávat lidem pravdivé informace, které jsou důležité pro jejich život a rozhodování. Proto Nadace OSF již více než deset let uděluje Novinářskou cenu, kterou oceňuje kvalitní práci novinářů a novinářek a posiluje význam nezávislých médií. Povědomí o tom, jak vlastně zprávy vznikají, i schopnost zorientovat se v tom, která média informují nestranně, je součástí mediální gramotnosti, o níž se tu dnes bavíme. Ostatně součástí zmíněné metodiky je i video s novinářkou Janou Ustohalovou, která v roce 2020 získala Novinářskou cenu za reportáž. Mimochodem, příspěvky do Novinářské ceny může nominovat kdokoliv, tedy i knihovníci, kteří mají zpravidla velmi dobrý přehled o tom, co vychází i na místní úrovni. A mohou tak do soutěže přihlásit i místní novinářky a novináře, kteří nejsou tolik známí, ale píšou kvalitně.

ZUZANA KROUPOVÁ | zuzana.kroupova@osf.cz

Události

Vítězové ankety SUK – čteme všichni

Prvního června, u příležitosti Mezinárodního dne dětí, byly slavnostně uděleny ceny vítězům ankety *SUK – čteme všichni*. Její vznik před devětadvaceti lety iniciovala Ivana Hutařová, dlouholetá pracovnice Národní pedagogické knihovny – Sukovy studijní knihovny dětské literatury, nadšená propagátorka kvalitní dětské literatury, autorka několika publikací o spisovatelích a ilustrátorech dětských knih a také editorka díla Františka Nepila vydávaného z jeho pozůstalosti.

Název ankety odkazuje k Václavu Františku Sukovi, gymnaziálnímu profesorovi češtiny a francouzštiny a zakládajícímu členu Společnosti přátel literatury pro mládež, z jehož popudu byla vytvořena naše největší sbírka literatury pro děti a mládež. Stala se základem knihovny, která dnes nese jeho jméno. Letos se slavnostního předávání cen zúčastnili také Tomáš a Klára Zuntovi, jeho pravnuček a praprapravnuček, kteří při té příležitosti knihovně darovali první část pozů-

stalosti V. F. Suka. A jeho jméno nese ve svém názvu i zmíněná anketa, kterou Sukova knihovna již takřka třicet let nepřetržitě rok co rok vyhláší. Cílem ankety i udělovaných cen je podpora dětského čtenářství a také šíření povědomí o nových titulech z oblasti knih pro děti a mládež, ať už českých, nebo překladových.

V první kategorii, **Ceně dětí**, mohou hlasovat o nejoblíbenější knihu uplynulého roku všichni, jimž není víc než osmnáct let. Z titulů, které byly

Cenu dětí v anketě SUK – Čteme všichni získala kniha Hra o sen. Děti ji zvolily jako druhou nejoblíbenější ze všech knih, které vyšly v loňském roce. Zleva: Jarmila Vlčková a Pavlína Jurková (autorky) a Martina Fojtů (ilustrátorka).

vydány v roce 2020, zvolili na prvním místě knihu Vojtěcha Matochy *Prašina – Bílá komnata*. Na druhém místě skončila kniha Pavliny Jurkové a Jarmily Vlčkové *Hra o sen* a na třetím místě *Deník malého poseroutky – Samá voda* Jeffa Kinneye.

Při této příležitosti je zajímavé se ohlédnout po čtenářských preferencích dětských čtenářů v uplynulých letech. V úplně prvním ročníku ankety v roce 1993 u nich zvítězil Tolkienův *Pán prstenů*. V devadesátých letech dále bodovala například Foglarova *Modrá rokle* (1994) nebo *Rychlé šípy* (1998), tedy tituly, po kterých byl hlad, protože za normalizace nesměly vycházet. Ale v roce 1995 kupodivu zvítězily *Děti z Bullerbynu* Astrid Lindgrenové, půvabná knížka, která u nás opakovaně vychází už od roku 1962! V prvním desetiletí nového tisíciletí anketu s přehledem ovládl Harry Potter J. K. Rowlingové. A v dalším desetiletí pro změnu již zmíněný Jeff Kinney s jednotlivými díly *Deníku malého poseroutky*. V posledních čtyřech ročnících ankety zvítězily knihy českých autorů – vedle již zmíněné nejnovější *Prašiny* také *Dům doktora Fišera* (2017) Petry Braunové, *Viktor a záhadná teta Bobina* (2018) Pavliny Jurkové a Jarmily Vlčkové a *Třetí dobrodružství pavoučka Čendy* (2019) od Pavla Čecha.

Cenu učitelů v anketě uděluje odborná porota, kterou tvoří učitelé. Ta vybírá pět titulů bez

udání pořadí. Z knih vydaných v roce 2020 nejvíce ocenila *Atlas ohrožených živočichů*, do nějž texty napsal Radek Malý a ilustrace vytvořili manželé Pavel a Pavla Dvorští, dále *Cha, cha, chá, zasmál se Mordechaj*. *Veselé putování židovskou historií* od Kláry a Tobiáše Smolíkových, třetí oceněnou knížkou je *Pírko, píрко* Vlasty Baránkové, čtvrtou *Safíroví ledňáčci a Glutaman*, kterou napsal Bogdan Trojak, a pátou pak *Sydney (My dva z B.)* z pera Terezy Horváthové.

Uděluje se také **Cena Noci s Andersenem**. Pro svoji oblíbenou knihu hlasují děti přímo během této noci strávené v knihovně. Protože se letos populární a dnes již tradiční akce nemohla kvůli protiepidemickým opatřením uskutečnit, vybírali tentokrát knihu místo dětí knihovníci z dětských oddělení – a udělili ji rovněž *Prašině*.

Poslední kategorií je **Počín školních knihoven**, kde odborná porota hodnotí knihovnické, kulturní a vzdělávací aktivity knihoven základních a středních škol. Za rok 2020 cenu získalo Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži za projekt *Moderní knihovna v srdci historického města* a Základní škola Heyrovského 33 v Olomouci za projekt *Pohádky a hrátky s obrázky*.

PAVLÍNA KOUROVÁ | pavlinakourova@email.cz

Foto: Petr Šolar (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského)

Globální témata v knihovnách s ADRA Česká republika

Témata jako udržitelný rozvoj, rovnost pohlaví či sociální spravedlnost se dnes skloňují stále častěji. V oddělení vzdělávání humanitární organizace ADRA se jimi zabýváme již patnáct let a hledáme cesty, jak zejména mladé lidi naučit myslet v globálních souvislostech. Pomáhají nám v tom také knihovny.

Komiksová soutěž, workshopy na pedagogických fakultách či metodiky pro učitele – to jsou jen některé z aktivit, kterým se věnujeme s cílem zapojit globální témata nejen do výuky v českých školách, ale také do diskuze ve veřejném prostoru. Vycházíme přitom ze sedmnácti Cílů udržitelného rozvoje, které představuje celosvětový rozvojový plán OSN do roku 2030. Dohodlo se na něm všech 193 členských států a zrcadlí různorodé výzvy, kterým čelí lidé na všech kontinentech.

Co můžeme nabídnout knihovnám?

Letos již šestým rokem pořádáme komiksovou soutěž na téma Cílů udržitelného rozvoje.¹ Víme, že prostřednictvím komiksu autoři často složitě globální problémy dokáží představit jednoduchou, nápaditou a humornou formou. Vítězné komiksy jsme se proto rozhodli dále využít a vznikla **výstava komiksů na téma klimatická změna**. Tu nabízíme zdarma k zaslání všem institucím včetně knihoven. Výstava se skládá z devíti komiksů, které představují příčiny, důsledky a řešení klimatické změny a obsahují doprovodný komentář doplněný o fakta. Na konci výstavy je návštěvník vyzván k interaktivitě ve formě hledání společného řešení. K výstavě poskytujeme i pracovní listy a metodický návod, jak ji využít při práci s mládeží.

Pokud ve vašem městě spolupracujete se školou, je dobře možné, že je zapojená do programu **Světová škola**, kterým podporujeme školy v aktivním řešení globálních problémů inovativními školními metodami.² Díky zajímavým aktivitám žáků do vaší knihovny můžete přilákat veřejnost – jako v případě MŠ Kamarád Hradec Králové. Ta v rámci Světové školy uspořádala v městské knihovně vernisáž výtvarných děl z pozorování ptactva.³ V rámci programu školy často pořádají také setkání, diskuze se zajímavými hosty, tematické konference, promítání a jiné kulturní či komunitní akce, které mohou být další zajímavou příležitostí ke spolupráci.

Zároveň budeme rádi, pokud do své online databáze zdrojů zapojíte naše **metodiky lekcí o globálních tématech** vytvořené pro žáky základních a mateřských škol a aktivně je školám nabídnete.⁴ Součástí metodik jsou například i tematické pohádky a na ně navázané aktivity pro děti.

Pokud vás některé z našich aktivit zaujaly, doporučujeme navštívit naše webové stránky (www.adra.cz/oddeleni-vzdelavani/), nebo se obraťte na kontakt lenka.kostelecka@adra.cz. Budeme se těšit na spolupráci! Naše aktivity jsou podpořeny z prostředků České rozvojové agentury v rámci Zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

LENKA KOSTELECKÁ

| Lenka.Kostelecka@adra.cz

¹ <https://www.komiksovasoutez.cz/>

² <https://www.svetovaskola.cz/>

³ <https://www.svetovaskola.cz/pribehy-svetovych-skol/4-i-materske-skoly-mohou-byt-svetove>

⁴ <https://adra.cz/jak-pomahame/vzdelavani/vzdelavani-v-cesku/pro-vyucujici/materialy-pro-materske-skoly/>

Bilance vydávání tištěných knih v ČR v roce 2020

Druhá část textu (první část viz *Čtenář*, 2020, č. 7/8, s. 258–261), jenž sumarizuje základní oficiální fakta o knižní produkci České republiky v roce 2020, kterými se země prezentuje v UNESCO. Obsahuje souhrnné údaje o státních vydavatelích i vydavatelích vysokých škol a univerzit, struktuře knižní produkce a vydávání překladů. I tato statistika je svědectvím negativního dopadu pandemie koronaviru a s tím souvisejících vládních opatření na citlivou oblast knižní kultury v loňském roce, i když různorodým způsobem. Vzhledem k tomu, že se tematicke e-knih a zvukových knih na stránkách časopisu věnujeme průběžně, zaměřili jsme se letos pouze na tištěné knihy.

→ V posledních třech letech se česká knižní produkce vyznačovala dosti výrazným nárůstem počtu vydaných titulů překladových děl (absolutně i procentuálně). Loni se tento trend podstatně obrátil a podle těchto kvantitativních údajů jsme se vrátili do období před zhruba více než deseti lety. Ve srovnání s předchozím rokem 2019 se snížil počet vydaných překladů zhruba o pětinu!

Vydavatelé vysokých škol, univerzit a ústředních státních institucí

Výše nákladů jednotlivých titulů knih vydavatelů univerzit, vysokých škol a vydavatelství ústředních státních orgánů je většinou nesrovnatelná s výší nákladů privátních vydavatelů. Jejich ediční plány se řídí především požadavky daných škol, fakult, kateder a institucí státní správy a přednostně uspokojují jejich potřeby. Mnohé tituly z jejich edičních plánů patří do mimotržní produkce tzv. šedé literatury.

Při posuzování činnosti vysokoškolských vydavatelů v loňském roce sice celkově došlo k určitému poklesu, ale většinou až na několik výjimek (Karolinum pokles ve srovnání s rokem 2019 na 87 %, Masarykova univerzita v Brně na 75 %, Česká zemědělská univerzita na 74 %) nelze hovořit o propastných propadech. Vyplývá to zřejmě z předstihem plánované vydavatelské produkce. Vydavatelství ČVUT v Praze naopak svoji produkci navýšilo o 10 % (viz Tabulka IV).

Ze státních institucí patřily v roce 2020 opět k největším vydavatelům Český statistický úřad (63 vydaných titulů; předloni 65), Ministerstvo zemědělství (48 vydaných titulů; předloni 35) Ná-

rodní muzeum (45 vydaných titulů; předloni 34). I zde nárůst počtu titulů zřejmě vyplývá z potřeby zakalkulovaných v rozpočtu.

Tabulka IV
Největší vydavatelé knih vysokých škol, univerzit a ústředních státních institucí na území ČR podle počtu vydaných titulů

	2020	2019
1. Karolinum, Praha	229	262
2. Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc	134	134
3. Masarykova univerzita, Brno	127	170
4. Vydavatelství ČVUT, Praha	86	78
5. Univerzita obrany, Brno	79	78
6. Vysoké učení technické, Brno	73	84
7. VŠ báňská – Technická univerzita, Ostrava	72	71
8. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	68	65
9.–10. Česká zemědělská univerzita v Praze	65	88
9.–10. Univerzita Pardubice	65	61

zdroj: Národní knihovna ČR a Národní agentura ISBN

Poznámka: Do tabulky je zařazeno prvních deset subjektů s největší produkcí neperiodických publikací v roce 2020, tj. nově vydaných titulů bez reedic.

Struktura knižní produkce

V roce 2020 představovaly novinky, tj. nově vydané tituly knih (první vydání), bez ohledu na to, zda se jedná o původní české dílo, nebo překlad, téměř 87 % celkové produkce vydavatelství subjektů ČR; v absolutních číslech to představuje celkem 12 265 titulů. Procentuálně je to téměř totožná bilance ve srovnání s předchozím rokem 2019. Zůžeme-li svou analýzu titulové produkce pouze na díla české provenience, pak se na celkové loňské knižní produkci podílí domácí tvorba z necelých dvou třetin (téměř 62 %), tj. 8 741 titulů. I to se v zásadě shoduje s předchozím rokem, kdy tyto ukazatele činily o něco málo přes 61 %, tj. 10 608 titulů.

V knižní produkci českých vydavatelství subjektů za rok 2020 opět převažují knihy v češtině, a to z více než 86 % (absolutně to představuje 12 184 titulů). Další 753 titulů vyšlo v češtině s podílem jiného jazyka. Vedle toho čeští vydavatelé loni připravili k vydání i 153 vícejazyčných publikací. V cizojazyčné knižní produkci českých nakladatelství domů znovu výrazně dominovala angličtina, což představuje stejně jako v roce 2019 téměř 4% podíl na celkové knižní produkci České republiky (viz Tabulka V). Loni u nás vyšly knihy v celkem 17 jazycích včetně esperanta (4 tituly), celkem 1 933 titulů. Tentokrát se ve srovnání s předloňským rokem jedná o výraznější pokles. Předloni v ČR vyšly knihy v celkem 23 jazycích, 2 588 titulů.

V posledních třech letech se česká knižní produkce vyznačovala dosti výrazným nárůstem počtu vydaných titulů překladových děl (absolutně i procentuálně). Loni se tento trend podstatně obrátil a podle těchto kvantitativních údajů jsme se vrátili do období před zhruba více než deseti lety. Ve srovnání s předchozím rokem

2019 se snížil počet vydaných překladů zhruba o pětinu!

K ještě drastičtějšímu poklesu vydaných titulů došlo u některých typů literatury. Ve srovnání s předchozím rokem 2019 se snížil počet vydaných beletristických děl o zhruba 13 %, tj. na 4 489 titulů (v roce 2019 tento ukazatel činil 5 166 titulů). Oproti předchozím letům, kdy dynamicky narůstal počet vydaných titulů dětských knih, však došlo k dramatickému propadu o 52 % ve srovnání s předchozím rokem – ze 2 716 titulů na 1 302. Podíl dětské literatury na úhrnné roční produkci ČR se tak snížil na 9 % z 16 % v roce 2019. Knižní produkce krásné literatury České republiky se na celkovém objemu titulové produkce podílela zhruba necelými 32 %; tento poměr ve srovnání s předchozím rokem zůstal na zhruba stejné úrovni (30 %; viz Tabulka VI).

Poklesu v produkci počtu vydaných titulů nezůstala ušetřena ani kategorie učebnic a vysokoškolských skript. Po nárůstu z roku 2019, kdy se dostávala z rekordního poklesu, ke kterému došlo v roce 2018, se loni přiblížila minimu z tohoto roku (457 vydaných titulů). Zatímco v roce 2019 vyšlo 1 053 titulů učebnic a vysokoškolských skript, loni tento ukazatel poklesl na úroveň 678 titulů (332 titulů školních učebnic a 346 titulů skript), což činí 36% propad oproti předchozímu roku. Představuje to necelých 5 % podílu na celkovém objemu vydaných titulů knih; v roce 2019 tento ukazatel činil 6 % (viz Tabulka VI).

Vydávání překladů

Vysoký podíl překladů na české knižní produkci z let 2018–19, který v tomto období činil zhruba 40 %, sice loni v zásadě zůstal zachován (2020: 38 %; viz Tabulka I v první části tohoto textu,

Tabulka V
Počet knih vydaných českými vydavatelstvími subjekty v některých cizích jazycích v letech 2015–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
angličtina	768	693	710	635	668	521
slovenština	316	316	228	299	571	315
němčina	85	74	67	73	78	55
ruština	113	77	117	68	82	45
polština	36	20	20	27	15	14
francouzština	22	13	10	18	6	8
španělština	16	13	9	9	20	35
vícejazyčné	217	194	180	180	193	153

zdroj: Národní knihovna ČR

Tabulka VI
Porovnání počtu vydaných titulů knih u některých typů literatury za roky 2015–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
beletrie	5 297	5 559	4 985	4 820	5 166	4 489
dětské knihy	1 955	2 157	1 844	2 076	2 716	1 302
učebnice, vysokoškolská skripta a VŠ učebnice	1 551	1 172	856	457	1 053	678

zdroj: Národní knihovna ČR

Čtenář, č. 7/8, s. 259), ale na základě mnohem nižšího objemu celkového počtu vydaných překladů. V roce 2020 se ve srovnání s předchozím rokem sice snížil počet jazyků, ze kterých byly vydány překlady (z téměř 60 jazyků na zhruba 40), ale ani tento fakt zásadně nezměnil skutečnost, že Česká republika patří mezi vůdčí země, kde se hojně vydávají překlady děl ze světové literatury. Je to vynucené i objektivními okolnostmi, protože čeština nepatří mezi světové jazyky, a tak si vydáváním překladů otevíráme dveře do dalších jazykových kultur, a rovněž tím, že průměrná úroveň aktivní znalosti cizích jazyků obyvatel naší země stále nedosahuje úrovně běžné například ve Skandinávii nebo v Nizozemsku.

Stále také platí, že úroveň uměleckých překladů je v České republice na relativně vysoké úrovni a má již svou tradici. Kvalita překladatelské činnosti se podporuje i řadou soutěží a cen (Cena Josefa Jungmanna, Soutěž Jiřího Levého) a oceňuje se udělováním Státní ceny za překladatelské dílo. Na nepovedené překlady, tj. neschopnost přetlumočit cizojazyčný text věcně a významově správně, opuštění uměleckého sdělení předlohy apod., ale i na prohřešky proti etickým pravidlům při vydávání překladového díla každoročně upozorňuje Obec překladatelů

anticenou Skřípec. Vyhlašování „vítězů“ na veletrhu Svět knihy v Praze, které se však loni vlivem pandemie neuskutečnilo, se vždy těší velkému zájmu kulturní veřejnosti. V této souvislosti je třeba zdůraznit i skutečnost (protože to v některých zemích není zdaleka běžné), že se v ČR zpravidla překládá přímo ze zdrojového jazyka.

Trojice nejpřekládanějších jazyků zůstala od roku 2015, kdy se za angličtinu a němčinu vklínila před francouzštinu slovenština, stabilní (viz Tabulka VII), byť jsme s výjimkou překladů ze španělštiny zaznamenali mnohdy citelný pokles vydaných překladových titulů. V roce 2019 tvořily překlady ze slovenštiny více než 2 % všech vydaných překladů v ČR. Svě výlučné postavení si rovněž loni udržel segment překladů z angličtiny; opět na ně připadla více než polovina všech vydaných překladů – téměř 55 %. Stabilní oblíbenost se v posledních letech v Česku těší překlady literatury ze skandinávských zemí; významně to bezesporu ovlivňuje obliba skandinávských detektivek. Potvrzují to i stabilní kvantitativní ukazatele počtu překladů ze švédštiny (53), norštiny (22), finštiny (17) nebo dánštiny (9), i když v loňském roce na kvantitativně nižší úrovni. V bilanci vydaných překladů za rok 2020 zaznamenáváme další nárůst počtu vydaných překla-

tabulka VII
Údaje o počtu vydaných překladů knih v ČR za roky 2015–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Celkem	6 240	6 391	5 835	6 596	6 722	5 376
– z toho						
z angličtiny	3 284	3 563	3 109	3 704	3 765	2 947
z němčiny	949	946	884	963	911	760
ze slovenštiny	369	334	332	343	385	304
z francouzštiny	296	306	325	409	380	295
ze španělštiny	120	148	111	119	113	163
z italštiny	89	109	86	98	133	108
z polštiny	146	69	100	121	110	106
z ruštiny	175	162	196	146	183	95

zdroj: Národní knihovna ČR

dů z japonštiny (nárůst na 54 titulů z 50 v roce 2019 a ze 41 titulů o rok dříve). Vyšel také relativně slušný počet vydaných překladů z nizozemštiny (19; oproti roku 2019 však s výrazným propadem ze 40 titulů!).

Trojlístek nejpřekládanějších slovanských jazyků – slovenština, polština a ruština – zůstal v roce 2020 v podstatě stejný, celkem 565 titulů oproti 678 v roce 2019. K citelnému poklesu však došlo u počtu vydaných překladů z ruštiny – o téměř polovinu: ze 183 na 95! Z dalších slovanských jazyků se v ČR stejně jako v posledních letech překládalo nesrovnatelně méně (vždy se jedná souhrnně zhruba mezi 20–30 tituly; rekordu z roku 2015, kdy z této jazykové oblasti vyšlo celkem 45 titulů, se jejich počet ani nepřiblížil). Loni počet překladů z těchto jazyků dosáhl počtu 27 titulů; nejvíce z ukrajinštiny (12 titulů); dále ze slovinštiny (5), bulharštiny (4) a po dvou z běloruštiny, chorvatštiny a srbštiny. S vý-

jimkou slovinštiny a chorvatštiny, kde počet překladů zůstal stejný, u ostatních došlo k poklesu.

Kvantifikace počtu vydaných překladů z některých jazyků v České republice za období 2015–2020 je uvedena v Tabulce VII.

Doufejme, že se oblast vydávání tištěných knih vzpomene ze šoku zapříčiněného opatřeními proti koronavirové pandemii a že se aspoň přiblížíme k optimistické bilanci vydávání neperiodických publikací z předešlých let. Musíme si ovšem uvědomit, že mnohé extenzivní trendy už nikdy nebudou pokračovat jako dřív (budou-li vůbec pokračovat, tak spíše na jiné kvalitativní úrovni) a jednotlivé články řetězce knižního trhu a jejich představitelé se s tím budou vyrovnávat rozdílně...

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Poděkování za pomoc a spolupráci Radomíře Burgertové, Heleně Čudové, Petře Diestlerové, Antonínu Jeřábkoví, Václavu Kadlecovi, Vítu Richterovi, Bohdanu Roulemu, Barboře Staňkové a Olze Zeinertové.

Ze zahraničí

Neocenitelné zkušenosti z polských a slovenských knihoven

Zaměstnanci Vědecké knihovny v Olomouci (VKO) v rámci programu Erasmus+ navštívili ještě před začátkem koronavirové pandemie zahraniční knihovny, aby se seznámili s jinými přístupy k podobné práci, kterou vykonávají. Kolegové a kolegyně z historických fondů se vypravili do knihoven a na antikvariátní veletrh do Stuttgartu. Mojí specializací je věcný popis, a tak jsem se zúčastnil stáží v knihovnách, které mají kvalitní věcný popis podle podobných principů jako u nás – v Univerzitní knižnici v Bratislavě, Bibliotece Jagielloňské v Krakově a Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Witolda Gombrowicza v Kielcích.

Zatímco první dvě jsou velké instituce patřící k největším ve svých zemích, třetí jmenovaná odpovídá spíše našim krajským knihovnám. V Univerzitní knižnici v Bratislavě dělají velmi podobný a kvalitní věcný popis podle stejných pravidel, jaké

určují metodiky NK ČR v Praze. Mají i stejnou linku zpracování od akvizice přes jmenný a věcný popis. V polských knihovnách se také donedávna řídili podobnými pravidly, v současnosti používají jiná a zároveň změnili i postup práce (jeden katalogizátor udělá kompletní záznam knihy). Spolu s tím přešli z Alephu na modernější Almu, kterou jsem si v Kielcích i vyzkoušel.

Přestože jsem se zajímal nejvíce o práci ze svého oboru, ve všech třech knihovnách jsem se dočkal velmi srdečného přijetí a měl jsem možnost projít si všechna oddělení, povídat si s jejich pracovníky a seznámit se s provozem knihovny. Takový pohled zvenčí je i zajímavou inspirací pro VKO. Obecně jako nejatraktivnější mi přišly návštěvy restaurátorských a knihařských dílen. Velmi zajímavé bylo i pracoviště pro odkyselování knih v Bibliotece Jagielloňské v Krakově.

MARTIN HÁJEK | martin.hajek@vkol.cz

Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr a autorské honoráře

Cílem další části této nové rubriky je označit společné a rozdílné rysy, které mají dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr (dále jen „dohody“) a autorské honoráře. Odborníkům v oblasti pracovněprávních vztahů netřeba zmiňovat, že zákoník práce preferuje k plnění úkolů zaměstnavatele využívání zaměstnanců v pracovním poměru. Přesto však i z pragmatických důvodů je vhodné zaměstnávat osoby na dohody, ať již jde o dohody o provedení práce (dále jen DPP) nebo o pracovní činnosti (dále jen DPČ).

Zákoník práce striktně stanoví, že **dohody** musí být uzavřeny vždy písemně. Jedná se o dvoustranný právní akt a jedno vyhotovení dohody obdrží zaměstnanec a druhé si ponechává zaměstnavatel.

Základní charakteristiky DPP a DPČ jsou následující:

- DPP nesmí být sjednána u jednoho zaměstnavatele na více než 300 hodin v kalendářním roce, a pokud má zaměstnanec u jednoho zaměstnavatele uzavřených více DPP v jednom roce, platí, že rozsah jejich hodin se počítá a výše uvedené pravidlo – ne více než 300 hodin – se aplikuje na celý tento součet;
- u DPČ si musíme dát zejména pozor, aby rozsah práce nepřekročil v průměru (za dobu, na kterou byla DPČ uzavřena) polovinu stanovené týdenní pracovní doby, DPČ tudíž můžeme uzavřít i v případě, kdy rozsah práce nebude přesahovat 300 hodin, a také můžeme uzavřít u jednoho zaměstnavatele vícero DPČ a jejich rozsah se na rozdíl od DPP ne počítá;
- pro DPP i DPČ platí, že musíme v dohodě zapsat dobu, na kterou se dohoda uzavírá;
- u DPČ uvádíme druh sjednané práce a rozsah pracovní doby.

Nesjedná-li si zaměstnavatel se zaměstnancem způsob zrušení dohody, lze dohodu zrušit buď dohodou smluvních stran k sjednanému dni, nebo výpovědí i bez uvedení důvodů s patnáctidenní výpovědní dobou, anebo sjednáním okamžitého zrušení, ale to pouze, pokud to umožňuje zákoník práce pro pracovní poměr.

Pro mnohé je při rozhodování, jaký druh dohody se zaměstnavatelem uzavřou, rozhodující zejména daňové hledisko. V případě DPP platí, že do 10 000 korun za kalendářní měsíc zaměstnavatel neodvádí za sebe ani za zaměstnance pojistné na sociální a zdravotní pojištění. Pro výpočet daně z příjmu je nutné brát zřetel na to, zda zaměstnanec podepsal u zaměstnavatele prohlášení k dani z příjmu a zda uplatňuje u zaměstnavatele základní daňovou slevu na poplatníka. V případě, že na DPP bude výdělek vyšší než 10 000 korun za měsíc, odvádí se zálohová daň, sociální a zdravotní pojištění. U DPČ naopak platí hranice 3500 korun. Pod tuto hranici se neodvádí daň. Ani zaměstnavatel neodvádí pojistné na sociální a zdravotní pojištění.

Nelze neupozornit na novelu zákoníku práce účinnou v druhé polovině roku 2020, která se dotýkala rovněž problematiky dohod, neboť předtím byl zaměstnavatel povinen zaměstnanci vydat při skončení každé dohody potvrzení o zaměstnání obsahující příslušné údaje, jako jsou

údaje o zaměstnání a o době jejich trvání, druhu konaných prací, dosažené kvalifikaci, odpracované době a další skutečnosti rozhodné pro dosažení nejvýše přípustné expoziční doby, zda ze zaměstnancovy mzdy jsou prováděny srážky, který orgán srážky nařídil, v čí prospěch, jak vysoká je pohledávka, pro kterou mají být srážky dále prováděny, jaká je výše dosud provedených srážek a jaké je pořadí pohledávky, údaje o započitatelné době zaměstnání v I. a II. pracovní kategorii za dobu před 1. 1. 1993.

Nově ovšem podle § 313 odst. 1 platí, že *Při skončení... právního vztahu založeného dohodou o pracovní činnosti nebo dohodou o provedení práce, pokud dohoda o provedení práce založila účast na nemocenském pojištění podle jiného právního předpisu anebo pokud byl z odměny z této dohody prováděn výkon rozhodnutí nebo exekuce srážkami ze mzdy, je zaměstnavatel povinen vydat zaměstnanci potvrzení o zaměstnání a uvést v něm...* Jedná se tedy o jakési snížení administrativní zátěže zaměstnavatelů, kdy výjimka z povinnosti vydat potvrzení o zaměstnání pro případy dohody o provedení práce je stanovena pouze v případě, že tato dohoda nezaložila účast na nemocenském pojištění podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, tj. pokud na základě dohody o provedení práce bylo dosaženo příjmu nižšího než 10 000 korun, a to i kumulativně při existenci více dohod o provedení práce u téhož zaměstnavatele. Současně je také nutné, aby z odměny z dohody o provedení práce nebyl prováděn výkon rozhodnutí či výkon exekuce srážkami ze mzdy. Povinnost vydání potvrzení o zaměstnání byla zrušena v případě dohod o provedení práce s nízkým příjmem nezatíženým exekucí srážkou. V případě dohody o pracovní činnosti však ke zmírnění povinnosti zaměstnavatele nedošlo. Zaměstnavatel je proto povinen zaměstnanci potvrzení o zaměstnání nadále vydat i v případě, že nedojde k založení účasti na nemocenském pojištění a ani nedochází k výkonu rozhodnutí či exekuci srážkami ze mzdy.

Přejdeme-li k problematice **autorských honorářů**, je třeba na úvod zmínit, že nejde o pracovněprávní vztah. Pro potřeby autorských honorářů

je přínosné se orientovat v zákoně o právu autorském. Předmětem autorského práva je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Autorský honorář tedy představuje odměnu za dílo, které je předmětem autorského práva. Pokud autor získá svůj měsíční honorář od jednoho plátce ve výši do 10 000 korun, neodvádí se z honoráře zdravotní ani sociální pojištění, odvádí se pouze 15% srážková daň a autorovi se vyplatí čistá výše autorského honoráře. V případě honoráře převyšujícího od jednoho plátce částku 10 000 korun za jeden měsíc honorář podléhá zdanění, odvodu sociálního i zdravotního pojištění a autor podává daňové přiznání a přehledy pro správu sociálního zabezpečení a zdravotní pojišťovnu.

Jak dohody, tak autorský honorář mají však něco společného, co je důležité zmínit. Oba zmíněné pojmy jsou uvedeny v často opomíjené vyhlášce federálního ministerstva práce a sociálních věcí č. 58/1991 Sb., o vymezení obsahu mzdových prostředků, která nabyla účinnosti 1. 3. 1991 a je stále platná i účinná. Podle této vyhlášky platí, že mzdovými prostředky jsou takové prostředky, které používá organizace k odměňování práce nebo které vynakládá v přímé souvislosti s pracovní a obdobnou činností fyzických osob na základě jejich pracovního vztahu k organizaci. Mezi tyto prostředky začleňujeme mzdy či platy poskytované na základě pracovního poměru, pak odstupné, ale i odměny za práci na základě jiného vztahu než pracovního poměru a další částky, které nejsou pro potřeby tohoto článku relevantní. Nicméně pod pojem odměny za práci se zahrnují jak odměny za práci podle dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, tak i odměny podle předpisů o autorském právu. A podle § 3 odst. 2 předmně vyhlášky platí, že prostředky, ze kterých se hradí odměny podle předpisů o autorském právu, se obdobně jako příjem z dohod zahrnují do ostatních osobních nákladů organizací.

RICHARD ŠCERBA | richard.scerba@nkp.cz

Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku v novém

V srpnu letošního roku uplynuly dva roky, co se Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku přestěhovala do nových prostor. Završilo se tak více než desetileté úsilí, kdy se pro jesenickou knihovnu hledalo nové umístění.

Co bylo...

Na ulici Lipovská sídlila knihovna od roku 1955. Její umístění ve středu města a současně vedle parkoviště bylo strategicky výhodné, ale budova jako taková se stávala stále více nevyhovující. Nesplňovala požadavky, které jsou kladeny na moderní knihovny dnešní doby, místa pro knihy bylo stále méně. Nepomohlo ani řešení externím skladem, který propůjčilo město Jeseník ve svých prostorách. Situace s umístěním knih byla velmi zoufalá a nedostačující byla i možnost konání přednášek a ostatních akcí v knihovně. Kapacita přednáškové místnosti byla 25 návštěvníků.

Vedení knihovny i města Jeseník se spoustu let snažila najít vhodné prostory pro novou městskou knihovnu. Postavit knihovnu na zelené louce se prosadit nepodařilo, hledal se vhodný objekt k přestavbě.

Cesta k nové knihovně

Nakonec modernizace jesenické knihovny přišla až s česko-polským projektem, zbudováním Centra společných aktivit a knihovny současně. K přestavbě byl vytipován obytný dům z majetku města uprostřed zadního traktu Divadla Petra Bezruče v Jeseníku, který byl přestavěn pro potřeby knihovny. Budova Centra společných aktivit (CSA) vznikla přestavbou někdejších objektů loutkového divadla a zahradního domku. Novou přístavbou byly propojeny prostory knihovny a CSA. Návrh přestavby je dílem ateliéru Nomi Architects (Anna Nová a Karolína Mikitová); na financování byly získány dotace z programu IROP a Interreg CZ-PL.

Oddělení pro dospělé

Ke všem jednáním se zástupci města, projektanty i architektky byli zástupci knihovny přizváni, a mohli tak vznést své představy a požadavky potřebné pro funkční a moderní knihovnu. Přípravné fáze stavby tedy probíhaly společně, při realizaci stavby pak byli vždy přítomni při kontrolních dnech i zástupci knihovny.

Při každé přestavbě staršího objektu se často vyskytnou nějaké komplikace, takže i v našem případě se stavba lehce pozdržela, datum stěhování byl posunut. Nicméně v létě 2019 došlo pro jesenické obyvatele k zásadní změně, kdy byla knihovna přestěhována do nového objektu. Stalo se tak po mnoha letech čekání, ale dočkali se všichni.

Stěhování a otevření

Samotné stěhování knihovny probíhalo za pomoci klientů Azylového domu Jeseník a studentů SPŠ Jeseník. Knihy se ve staré budově vytřídily a část fondu byla převezena do externího skladu. Do nové knihovny tak putovaly pouze knihy s předpokladem vysoké „vypůjčitelnosti“.

Uzavření knihovny jsme využili pro plánovanou revizi a označení knih RFID kódy. Ve vstupních prostorách knihovny pak byla jako součást nové moderní knihovny nainstalována RFID brána.

Přestěhování knihovny přinášelo i mnoho nových otázek týkajících se změny lokality. Jak již bylo výše popsáno, stará budova knihovny stála v centru města, navíc v blízkosti velkého městského parkoviště. Kolem knihovny procházeli všichni, kteří mířili na vlakové nádraží. Mezi personálem knihovny panovaly obavy zejména z velkého poklesu návštěvnosti.

Nová knihovna je sice umístěna v blízkosti autobusového nádraží, poblíž supermarketu Penny, ale je skryta v areálu divadla a pohled zvenčí se na celou knihovnu nenabízí. Knihovnice tak byly vystaveny smíšeným pocitům, kdy radost z nové moderní budovy tlumily obavy z horší, okrajové lokality. Přestěhování do nové knihovny provázal i smutek z loučení se starou budovou, která umístěním v centru města maximálně vyhovovala.

V srpnu 2019 byl zahájen zkušební provoz a za měsíc byla knihovna a Centrum společných aktivit slavnostně otevřeno za účasti vedení města a zástupců polské strany. Veřejnost nás příjemně překvapila vysokou návštěvností. Knihovna byla v ten den opravdu plná natěšených čtenářů a návštěvníků, kteří si mohli prohlédnout novou knihovnu i prostory CSA. Do všech prostor knihovny i CSA je bezbariérový přístup. Dnes, po téměř dvou letech provozu, mohou říci, že se obavy z nízké návštěvnosti nenaplnily a čtenáři si k nám cestu našli.

Nové prostory

Návštěvníky při vstupu přivítá okázalý prostor recepcy s odpočinkovou zónou. V prvním patře pak oddělení pro dospělé a multimediální učebna; ve druhém patře hudební sál, který je vybaven moderní technikou a skvělou akustikou.

Třetí patro poskytuje zázemí pro zpracování fondu a katalogizaci, a především oddělení pro děti, které je přizpůsobeno potřebám dětských

Zázemí pro pořádání besed v oddělení pro děti

čtenářů. Není hezcí pohled pro knihovníka, než když si v dětském oddělení čtou děti knihy ve vacích anebo si sednou s knihou na pódium mezi polštáře.

Samostatný vchod se zázemím má workshopová místnost pro rozličné komunitní aktivity.

V období od srpna 2019 do dnešního dne prošla novou knihovnou již mnoho spokojených čtenářů, kteří si na její prostory i umístění zvykli a cítí se v ní příjemně. Také obavy spojené s parkováním, které díky parkovišti vedle staré budovy bylo příjemnější, se nenaplnily. Všichni si zvykli a dnes již žádné nářky nad horším parkováním neslyšíme.

Celková spokojenost čtenářů a návštěvníků knihovny se projevuje i v počtu výpůjček a nenaplnily se tak černé scénáře knihovnic, že nové umístění knihovny bude znamenat úbytek počtu čtenářů a výpůjček. Každý, kdo dnes do nové budovy knihovny zavítá, je nadšený z jejího moderního vzhledu a rád se sem vrací.

Závěrem

Jsmo nadmíru potěšeni, že po tolika letech hledání prostor pro novou knihovnu se vše zdařilo a Jeseník má moderní knihovnu se spokojenými čtenáři. Také knihovnice mají v nové budově příjemné zázemí v podobě kuchyňky a kanceláří. Jejich bývalý každodenní boj „kam s knihou“ byl, doufejme, navždy vyřešen i prostřednictvím nového skladu knih v suterénu.

Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku v novém tak ukázala, že se není třeba bát umístění knihovny do jiné, i třeba méně přístupné lokality. Návštěvník, který chce knihovnu navštívit, si do ní cestu vždy najde, a pokud personál knihovny pro své návštěvníky vytvoří potřebné příjemné prostředí, založené také na individuálním přístupu, nemusí se nikdy bát, že bude na své klienty jen čekat.

EVA PAVLÍČKOVÁ | mvs@knihovna-jesenik.cz

PETRA FUSOVÁ | fusova@mkzjes.cz

Foto: Tomáš Neuirth

Společnou komunikací ke koncepci rozvoje knihovny

Většina lídrů a manažerů řekne, že bez koncepce není rozvoje. Tedy bez takové, která je na papíře, nad kterou je v organizaci shoda a které rozumí i nezasevčení. Není to jednoduchá disciplína. Jenže jak koncepci zpracovat tak, aby byla opravdu užitečná? A to nejen knihovně samotné, ale také všem možným spoluhráčům? A co když je možné si její sestavování dokonce užít a ještě tím přispět k lepšímu porozumění a stmelení týmu?

Zjednodušeně by se dalo říci, že většina knihoven má nějakou koncepci svého rozvoje, protože každý se dívá alespoň trochu do budoucnosti. Některá koncepcí je pečlivě vypracovaná, protože to vyžaduje zřizovatel nebo protože je z dob, kdy jí byl nově přichází vedoucí přinucený vypracovat do výběrového řízení. Některá koncepcí má dokonce plán, jak dosáhnout vytyčených cílů. Některá nerušeně odpočívá ve složce pevného disku a čeká na povinnou jízdu aktualizace. Jiná ani nemusí být sepsaná. Může být pocitová, založená na esoterické víře, že všichni partneři i zaměstnanci nějak vědí, kam knihovna směřuje a proč. A podobně nevyčtenou může být „vegetativní“ koncepce – stav, kterým jen reagujeme na vnější podněty, na inspiraci v okolí, na trendy, na požadavky, i když tím knihovna přichází o potenciál měnit věci řízeně a za nějakým účelem.

Každá stavba má svůj projekt

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven Moravské zemské knihovny začalo v roce 2018 řešit oblast tvorby koncepce v souvislosti s rekonstrukcemi knihoven, v rámci předprojektové přípravy staveb. Tedy v situacích, kdy je prostě nutné, aby knihovna jasně věděla, čeho chce stavbou nebo úpravami dosáhnout. Jinak by se architekti a designéři neměli o co opřít. Potřebují poznat vše a porozumět všemu – od místního kontextu přes způsoby používání knihovny lidmi, interní procesy až po dlouhodobou vizi a představy ideálního stavu.

Ve své knihovnické, lektorské i univerzitní praxi jsem na nekonceptní, nahodilé a pocitové přístupy a postupy narážel na každém kroku. Setkal jsem se s postoji, které by se daly popsat citáty: *Co bychom tak mohli pro ty naše čtenáře ještě dělat?* nebo *Zřizovatel se o nás moc nezajímá, a jsme tak spokojeni* nebo také *Musíme posílit marketing, protože děláme super věci, jen nám na ně nechodí lidi*. Chápu, proč jsou tyto polohy tak svůdné. V každodenním shonu, který je zároveň naplněn radostí ze smysluplné práce a pomoci lidem, není jednoduché na chvíli se zastavit a najít si čas na popisování přítomnosti a koncipování budoucnosti. Kromě toho může být bolestivé zpochybňovat to, co jsem doposud dělal řadu let, opustit „své dítě“ v podobě služby, kterou však lidé nevyužívají tak, jak jsem si představoval. A nastavit další plavbu jiným směrem.

Znat dobře své hřiště, spoluhráče, protihráče, pravidla i rozhodčí

Investice do strategie se může mnohonásobně vrátit. Může přispět k lepšímu vzájemnému porozumění s klíčovými a primárním partnerem – zřizovatelem. Může přinést partnery nové, nastavit lepší sebeprezentaci, přispět i k pochopení veřejnosti, proč knihovna dělá to, co dělá, a ne něco jiného. A může fungovat jako kotva, díky které tým ví, na čem staví a o co usiluje. Z těch všech důvodů jsem se rád pustil s Metodickým centrem do spolupráce a začal přemýšlet, jak tlumočit své dobré zkušenosti s případy, kdy ta-

kový strategický materiál existuje. Jak změnit pohled na něj z povinného strašáka na užitečného průvodce. A protože věřím, že poznání přichází nejlépe skrze zážitek, snažil jsem se takovou podporu pojmut jako kombinaci teorie, nutné ke vzájemnému porozumění, a praktických cvičení.

Tak v roce 2019 vznikl workshop *Tvoříme koncepci knihovny s pracovním podnázvem Pilíře mostu mezi současným a vytouženým stavem knihovny*. A s cílem ukázat, že koncepce rozvoje nemusí být jen popis prostor a služeb, nemusí končit SWOTkou, že jsou i jiné analytické metody a že může jít dál, za čísla a statistiky, až k účelům a hodnotám organizace. Že nemusí být mnohastránkovým dokumentem, ale může se vejít na jednu čtvrtku. S ohledem na to, čeho jí chceme dosáhnout a kdo ji má číst. A že může vzniknout společnou prací kolegyň a kolegů, ale i partnerů. Přičemž důležitý může být nejen výstup, ale i proces jejího vzniku. Jedním z cílů je také ukázat, že koncepce rozvoje není záležitostí jen velkých knihoven. I sebemenší knihovna může sepsat cestu, kterou se chce vydat, aby zůstávala platným a užitečným hráčem v infrastruktuře služeb, kultury, vzdělávání, veřejného prostoru třeba jen malé obce.

Abyste toho nebyl papír s prázdnými frázemi

Část setkání na workshopu je pojatá diskusně nad tím, k čemu všemu může být takový materiál dobrý. Od pomyslné celkové analýzy až po čistě účelové použití např. v rámci dotační argumentace. Využití je různé, a proto i rozsah a provedení mohou být také různé. Protože koncepce rozvoje jako strategický materiál může být součástí situací, kdy:

- připravujete argumentaci pro potřebnost změn a inovací (stavby, rekonstrukce, redesign, úpravy, investice, nové služby aj.);
- připravujete projekt takových změn a inovací;
- chcete zjistit a analyzovat, na jaké potřeby různých zúčastněných stran můžete reagovat;
- potřebujete inventuru toho, čím knihovna disponuje, co postrádá, jaké jsou příležitosti a překážky jejího rozvoje;
- chcete knihovnu ukotvit ve strategii rozvoje obce nebo regionu;
- chcete rozvíjet a posilovat vztahy a partnerství s dalšími subjekty;

- chcete se umět lépe prezentovat, sdílet své hodnoty, vize a cíle;
- chcete sjednotit svůj pracovní tým ve sdílené vizi rozvoje.

Bavíme se o různých typech obsahu koncepce. Na otázku, co všechno by mělo být její součástí, a co už ne, si odpovídáme, že tam patří vše, co nám pomůže v naplnění jejího účelu. Zároveň však nic nadbytečného, protože nechceme čtenáře unudit, ale naopak zaujmout. Možný obsah koncepce hledáme v oblastech jako:

- strategie nebo program rozvoje obce a regionu;
- problémy místa, regionu, společnosti v současnosti a budoucnosti;
- poznání zaměstnanců a spolupracovníků;
- analýza a mapování stakeholderů (zúčastněných stran);
- poznání současných uživatelů;
- poznání potenciálních a strategicky důležitých uživatelů;
- analýza služeb a procesů knihovny;
- analýza vybavenosti, kapacit a přístupnosti knihovny;
- analýza možností a příležitostí rozvoje, strategický plán;
- identita knihovny.

Aspoň průletem se seznamujeme s metodami a nástroji, které nám pomůžou lépe poznat okolí, obyvatele, návštěvníky, partnery a jejich potřeby, na něž je možné reagovat, které nás provedou debatou nad našimi funkcemi, účelem služeb, nad budoucností, stanovením priorit toho důležitého. Nebo nad tím, jak z problémů udělat příležitost a z nich cíle a jak by měly být formulované, abychom se na cestě k nim neztratili.

Nabídneme si sady pomůcek pro zpracování koncepce:

- mapa zainteresovaných stran;
- myšlenkové mapy;
- poziční mapa;
- prioritizační matice;
- focus group;
- různé druhy rozhovorů;
- empatická mapa;
- „pozitivní inventura“;
- participativní mapování;
- persony;
- mapy kontaktních míst;

Momentka z workshopu v Regionální knihovně Karviná

Foto: archiv T. Štefka

- teorie změny;
- metoda „5x Proč?“ apod.

Přínejmenším je dobré vědět, že takové pomůcky existují. Důležitější než znát metody jsou však principy, které jsem si dovolil shrnout do následujícího desatera.

Desatero práce na koncepci

1. Začněte s tvorbou koncepce dřív, než ji potřebujete.
2. Přistupujte k ní jako k nástroji, užitečnému vám i vašim partnerům.
3. Snažte se koncepcí zapadat do svého okolí, do systému.
4. Koncepcí popisujte současnost a modelujte budoucnost.
5. Buďte odvážní ve svých vizích, inspirujte se i mimo svůj obor.
6. Nepracujte na koncepci sami, zapojte tým, partnery i uživatele.
7. Využijte koncepci jako příležitost ke komunikaci a rozvoji vztahů.
8. Buďte zvědaví a empatictí při výzkumných aktivitách.
9. Přemýšlejte nad koncepcí také jako nad marketingovým nástrojem.
10. Ke koncepci se pravidelně vracujte a revizujte ji. Svět se mění.

Během deseti repríz workshopu, včetně jedné experimentálně online, jsme se snažili zlepšovat jej s ohledem na potřeby účastníků. Ti mohli být

z jedné knihovny nebo šlo o více či méně nesourodé skupiny lidí z různých knihoven. I tato různorodost však byla oceňovaná v souvislosti s poznáním podmínek a problémů v jiných knihovnách a obcích. Workshop samotný je jen takovou ochutnávkou, kdy se člověk dozví o možnostech přemýšlení nad koncepcí, o existenci pomůcek, metod, doporučení. Na rovinu: naprostá většina práce je na následném samostudiu a hlavně na zkoušení. Tím se ostatně naučíme nejvíc. Zkoušejme stát se součástí plánů a záměrů své obce, nastartovat novou spolupráci, lépe poznat, kdo kolem nás žije, udělat si inventuru toho, čím disponujeme, i toho, co postrádáme, snadněji přemýšlet nad změnami a budoucností.

Workshopy zastřešuje a organizuje Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven (<https://mcvrk.mzk.cz/>). Nabízí se využít je jak individuálně pro jednu knihovnu, tak pro jednotlivé zástupce z mnoha různých knihoven, např. jednoho regionu. Také je však možné oba tyto přístupy zkombinovat v jediné pestré skupině účastníků. Těch by mělo být ideálně mezi 10–25. Časová dotace na akci je pět hodin. Citát ze zpětné vazby na workshop: *Pokud čekáte, že vám vše nadiktují a že se nebudete muset aktivně zapojit a o tématu přemýšlet, tak tam nechoďte.* Kdyby vás tahle oblast zajímala, napište na mcvrk@mzk.cz.

TOMÁŠ ŠTEFEK

tomas.stefek@mestskakniznica.sk

Recenze

Spisovatelé jako knihovníci

ESTEBAN, Ángel. *Obklopeni knihami. Spisovatelé v knihovnách a jejich příběhy.* Přel. Dominika Černá. Brno: CPress, 2021. 192 s. ISBN 978-80-264-3619-5

Spisovatelé a knihy patří k sobě nejen proto, že spisovatelé knihy píšou a vydávají nebo že jako publicisté píšou o knihách, ale také proto, že někteří z nich pracovali nebo pracují jako knihovníci. Kniha *Obklopeni knihami*, v originále *El escritor en su paraíso*, tedy *Spisovatel ve svém ráji*, má podtitul *Spisovatelé v knihovnách a jejich příběhy*. Autor do ní vybral čtrnáct světově proslulých a dva české spisovatele, kteří aspoň část života působili jako knihovníci.

Tím autorem je **Ángel Esteban**, profesor latinskoamerické literatury na univerzitě v Granadě a hostující profesor na University of Delaware; přednášel také na dalších třiceti univerzitách po celém světě a je autorem více než čtyřiceti knih, mj. třeba publikace *Fidel & Gabo* o kontroverzním přátelství spisovatele Gabriela Garcíi Márqueze a kubánského vůdce Fidela Castra. Esteban žije střídavě v Granadě a v New Yorku. Předmluvu ke knize napsal peruánský prozaik a esejista Mario Vargas Llosa, nositel Nobelovy ceny za literaturu, jemuž je pak věnována závěrečná kapitola. Vargas Llosa se v předmluvě vyznává ze své lásky ke čtení a knihám: *Vždy říkávám, že mě v životě nejvíc ovlivnilo čtení a učení se... Vzpomínám si, jak se můj život v pěti letech neuvěřitelně obohatil a teprve díky četbě jsem začal opravdu žít. Nejen číst, ale zažívat výjimečné věci, objevovat vesmír, cestovat časem.*

A které další spisovatele autor do své knihy vybral? Jsou to třeba „zvrhlý knihovník“ Georges Bataille, „spisovatel ve svém nekonečném labyrintu“ Jorge Luis Borges, „svůdce svedený slovem“ Giacomo Casanova, „knihovník za zrcadlem“ Lewis Carroll, „výmarský knihovník“ Johann Wolfgang von Goethe, „šilený knihovník“ Johann Christian Friedrich Hölderlin, „knihovník bez vlastností“ Robert Musil, „nejpodivnější knihovník na světě“ Georges Perec, „knihovník z Louvru“ Charles Perrault, „knihovník za mřížemi“ Alexandr Solženicyn a další. K těmto světovým autorům Esteban přidal

i dva české, ve světě ani zdaleka tak známé: Jiřího Mahena, který se celý život pohyboval „mezi knihovnami, divadly a novinami“, a Jaromíra (Jarka) Nohavicu – „básníka, písničkáře, kytaristu, harmonikáře... a knihovníka“.

Charakteristiky vybraných osobností jsou možná trochu prvoplánové, ale přiléhavé a nalákají čtenáře dozvědět se víc. Proč je například Perec nejpodivnější? Většinu pracovního života strávil jako knihovník a dokumentarista v Národním centru pro vědecký výzkum (CNRS), kde jeho hlavním úkolem byla organizace informací o dokumentech zde uložených. Perec vynalezl indexovací systém Flambo, který pak až do příchodu počítačů používalo mnoho dalších francouzských laboratoří. Jeho posedlost pořádkem, klasifikací či uvažováním o gramatice měla vliv i na jeho tvorbu. Perraulta známe hlavně jako autora pohádek, ale v kapitole o něm se dozvíme mnoho zajímavostí o jeho pestrých činnostech ve službách krále Ludvíka XIV. Proust se naopak své práci v knihovně úspěšně vyhýbal dovolenými a nemocemi, aby mohl žít jako dandy a pak se cele věnovat svému *Hledání ztraceného času*; lásku ke knihám však měl celý život. Solženicyn, dlouholetý vězeň a vyhnanec ve stalinistickém Sovětském svazu, pracoval jako knihovník ve vězení. Vargas Llosa zase rád pobýval v četných knihovnách po celém světě, kde psal i své romány. Svoji soukromou knihovnu s více než třiceti tisíci svazky věnoval knihovně v rodné Arequipě, kam bude umístěna po jeho smrti.

Spoustu dalších zajímavostí najdeme ve stručných kapitolách, i když sečtější čtenářům asi nic nového nepřinese. Citelně chybí také obrazový doprovod, k němuž téma přímo vybízí, pečlivější mohla být i redakce, stejně jako český překlad, který na řadě míst trochu skřípe a drhne. Po dočtení jsem si s povzdechem představil, co by s tématem udělal třeba takový Alberto Manguel, autor *Dějin čtení a Knihovny v noci*.

MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Zajímavé knižní novinky

Publikace jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR (https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=kk1).

ALEKSANDROWICZ, Renata.
Książka w życiu seniorów na początku XXI wieku.

Wyd. I. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 2020. 278 s.

Nauka – Dydaktyka – Praktyka.
ISBN 978-83-65741-52-3

Kniha je důležitým příspěvkem k výzkumu současného čtení, protože se týká čtenářských preferencí seniorů, skupiny dosud opomíjené ve vědecké reflexi. Ukazuje obraz aktivního stáří, který je protívahou stereotypu pasivního a sociálně izolovaného staršího člověka. Předmětem autorského výzkumu jsou senioři žijící ve větších městech jako čtenáři knih a příjemci kultury. Tento obraz je opodstatněn jak v kontextu demografických změn, tak v individuální dimenzi života starších lidí. Autorka vykreslila obraz současného čtenářského chování generace, která jako poslední vyrůstala v dětství bez konkurence masmédií, prožila střední věk bez elektronických médií, ale prožila celý svůj život ve společnosti tištěného slova, s důrazem na posvátnost knihy.

Publikace se skládá ze dvou částí. První je teoretická a představuje problém stáří na pozadí sociokulturních změn. Začíná úvodem do problematiky třetího věku, popisuje psychosociální determinanty stáří, důsledky stárnutí společnosti a teorie o způsobech stárnutí a životních stylech v tomto období. Druhá část je založená na empirickém výzkumu se zaměřením na čtení a čtenářské návyky starších lidí. Výzkum autorka provedla mezi studenty Univerzity třetího věku. Jejich čtenářské zážitky, emoce a reflexe vytvá-

řejí jedinečné panorama čtenářských zážitků, jejichž část je kromě vědeckého popisu zachycena v běhu času.

Autorka je výzkumnou pracovnící v Ústavu informačních věd a knihovnictví na Vratislavské univerzitě se specializací na výzkum čtení.

NEVÁREZ, Julia. *The Urban Library: creative city branding in spaces for all.* Cham: Springer, 2021. 111 s.
ISBN 978-9-030-57964-7

Kniha zkoumá roli, historii a poslání veřejných knihoven v současné společnosti a popisuje je jako nositele změn. Jsou to veřejná místa přístupná všem, slouží potřebám komunit v budovách, které spojují město s lidmi a znalostmi. Kniha analyzuje prostřednictvím případových studií, jak se současné knihovny proměňují, aby mohly nabízet nový typ veřejného prostoru a zároveň pomáhat zlepšovat zanedbané části měst. Seznamuje nás se současným designem knihoven, trendy v rozvoji měst a způsoby revitalizace konkrétních městských oblastí.

Mezi představené příklady patří například Veřejná knihovna v Seattlu, Veřejná knihovna v Salt Lake City, Veřejná knihovna v New Yorku, Španělská knihovna v Medellinu, Ústřední knihovna Halifax v Novém Skotsku nebo Alexandrijská knihovna v Egyptě. Nabízejí vzhled do současného přístupu ke knihovnám v souvislosti s rozvojem měst, a to na příkladech z celého světa. Informace o jednotlivých knihovnách byly získány formou rozhovorů s řediteli knihoven, knihovnicí a uživateli, na základě prohlídek knihoven, vizuální dokumentace a archivním průzkumem.

Knihovny jsou samozřejmě stále místa, kde se získávají, uchovávají a zpřístupňují informační zdroje, ale v poslední době se klade stále větší důraz na veřejný charakter knihovnických prostor. V něm se lidé shromažďují nejen za účelem získání informací a čtení, ale také za účelem zažít jednu z výhod městského života: pocit blízkosti k ostatním lidem v neformálním a méně strukturovaném prostředí. Události, kterými žije komunita, se stávají také součástí programů a aktivit všech knihoven, které jsou v knize zmíněny. Design těchto novodobých knihoven je v souladu s novými trendy rozvoje měst. Stejně jako další ikonické kulturní prostory měst se stávají jejich ústředními součástmi, ve kterých se „konzumuje“ kultura. Jsou místy, která navštěvují turisté, zatímco poskytují služby svým obyvatelům, a nástrojem k urychlení rozvoje měst, zejména v oblastech, které se dříve zanedbávaly.

DRAGON, Michal, Jindřich MAREK, Kamil BOLDAN a Milada STUDNIČKOVÁ. *Knižní kultura českého středověku.* Dolní Břežany: Scriptorium, 2020. 399 s.
ISBN 978-80-7649-012-3

Bohatě ilustrovaná publikace představuje českou středověkou knižní kulturu a její média, tedy rukopisy a inkunábule. Popisuje, jak se knihy psaly a později tiskly, užívaly a shromažďovaly. Zaměřuje se především na památky latinského kulturního okruhu z území Českého království

a Moravského markrabství z období od 9. století do roku 1500, tedy do doby, kdy tisky začaly i v české knižní kultuře významně převládat. Zahnuje jak produkci knih, tak jejich recepci ve společnosti. Sleduje postupné přesuny těžiště knižní kultury mezi různými sociálními prostředími, stejně jako rozšiřování a proměny žánrového spektra opisovaných a tištěných děl a také doplňování zpočátku dominantní latiny texty v národních jazycích. Závěrečná kapitola se věnuje fenoménu iluminovaných rukopisů, včetně rozličných funkcí malířské výzdoby, které se v průběhu středověku částečně měnily. Zabývá se tvorbou nejvýznamnějších iluminátorů jak v obdobích, kdy zásadní roli hrály zahraniční vzory, tak i v dobách, kdy česká knižní malba dosáhla vrcholu a významnou měrou inspirovala okolní země. Publikace vychází třicet let po předchozím syntetickém zpracování české středověké knižní kultury v kolektivní monografii *Česká kniha v proměnách staletí* a reflektuje jak nové poznatky, tak metodické přístupy posledních desetiletí.

Text doprovází více než 250 barevných vyobrazení z padesátky zahraničních i domácích pamětových institucí, která ukazují nejen špičková díla knižní malby, ale názorně představují i rukopisy průměrné kvality, různé typy vazeb nebo záznamy, na jejichž základě poznáváme osudy jednotlivých svazků a zájmy konkrétních čtenářů.

VLADANA PILLEROVÁ

Vladana.Pillerova@nkp.cz

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Využití nových technologií v knihovnách**
 - **podcast, bookstagram, booktube – nové mediální platformy 21. století**
 - **weby malých knihoven**
 - **platforma ZÍSKEJ a návazné služby**
 - **zavádění čipů RFID**
- **Události:**
 - **konference Profese knihovník očima organizátora i účastníka**
 - **konference LIBER 2021**
- **Knihovny v novém: Knihovna Dolní Břežany**
- **Americká knihovna v Ústí nad Labem a rozhovor s Anne Heaton Petrak a další materiály.**

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli!

JIROUŠEK, Martin. Ostravu jsem objevovala. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2021, (141), 14 [cit. 2021-7-8]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz.ezproxy3.nkp.cz/mfdnes.asp/>.

Ředitelka Knihovny města Ostravy Miroslava Sabelová představuje svoje knihovnické začátky. Popisuje oddělení a dobu, kdy do knihovny nastoupila, způsob práce diametrálně se lišící od současnosti. Za mezník pro tuto instituci, která letos slaví 100. výročí založení, považuje přestěhování a současně sestěhování jednotlivých oddělení do nové budovy. Knihovna má v současnosti 28 poboček. Autorka také přibližuje měnící se požadavky na knihovnickou profesi.

KRAJČÍKOVÁ, Věra a Michaela BAŠTECKÁ. Knihovna Eduarda Petišky v Brandýse nad Labem-Staré Boleslavi je stoletou dámou. *Revue 50plus* [online]. 2021, (4), 16 [cit. 2021-7-8]. ISSN 1802-6249. Dostupné z: <http://www.seniorrevue.cz/>.

Autorky popisují historii vzniku knihoven v dvojměstí Brandýs nad Labem-Stará Boleslav (Masarykovy čítárny a knihovny v Brandýse a Veřejné knihovny města Staré Boleslavi) a jejich činnost. Obě byly otevřeny v roce 1921. Věnují se sloučení obou knihoven v roce 1964. Vysvětlují, jak a kdy docházelo v minulosti k „očistě“ fondů od zakázaných autorů. Článek popisuje historii této instituce, která je neodmyslitelně spjata se jménem bývalé ředitelky Jaroslavy Kolářové (1927–2012), která této instituci věnovala celý svůj profesní život, téměř 70 let. Část článku je věnován také její kariéře.

EDA. Bystřické knihovny aneb Čtení vede k umění a umění k mnohonásobné radosti, užitku a slávě. *Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem* [online]. 2021, (6), 33–37 [cit. 2021-7-8].

Článek navazuje na sérii článků týkající se historie knihoven v oblasti Bystřice pod Hostýnem (viz tato rubrika *Čtenář*, 2021, č. 6, s. 238). V této části se dozvíme, jak si stát hlídal (na základě vydání úředního věstníku) založení obecní/městské knihovny, její financování, jmenování knihovní rady, knihovníka a jeho vzdělá-

vání, dále o složení fondu, financování knihovny ze strany obce. Zlomovým byl rok 1921, kdy se knihovna stěhovala, měla svého knihovníka, byla přejmenována na Havlíčkovu obecní knihovnu města Bystřice pod Hostýnem. V dubnu 1922 prošla metodickou kontrolou knihovního instruktora Leopolda Calábka. Článek dále uvádí, kolik město pravidelně na knihovnu přispívalo. Jsou zmíněny regionální knihovnické osobnosti a na základě studia historických pramenů popsána 20. a 30. léta v knihovně.

LOUDA, Jiří. Knihovna zachraňuje ohrožené dokumenty. *Liberecký deník* [online]. 2021, (123), 2 [cit. 2021-7-8]. ISSN 1214-8571. Dostupné z: <http://www.liberecky.denik.cz/>.

Krajská vědecká knihovna v Liberci zrestaurovala 21 vzácných tisků. Mezi nimi byly dokumenty v gotických vazbách, pergamenové zlomky a staré tisky. Jsou umístěny v samostatné klimatizované místnosti této instituce. Knihovna má v plánu seznámit veřejnost s těmito dokumenty prostřednictvím výstavy ve formě panelů, umístěných před knihovnou. Restaurování bylo hrazeno z Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) a peněz Libereckého kraje.

Kráska mezi knihovnami. *Mladý svět* [online]. 2021, (17), 32 [cit. 2021-7-9].

Fotoreportáž ze Strahovské knihovny přibližuje tuto instituci. Popisuje její hlavní části, Teologický a Filozofický sál, i fond knihovny, který má 50 000 svazků. Uveden je stručný popis vzniku této unikátní knihovny i její největší zajímavosti.

1001 her s knížkou. *Lidové noviny* [online]. 2021, (131), 15 [cit. 2021-7-9]. ISSN 0862-5921. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>.

Knížní tip *1001 her s knížkou – Jak udělat z dítěte skutečného čtenáře* (nakl. Portál) přináší rodičům, pedagogům, ale i knihovníkům návod, jak dítě povzbudit v jeho lásce ke knihám a ke čtení, jak hravou formou docílit u dětí lásku ke čtení a zvyšovat jejich čtenářskou gramotnost. Popisuje, čím můžeme děti zaujmout, jak jim literaturu představit, co pro ně znamená předčítání apod.

Počátkem roku 2021 byla po velké rekonstrukci opět otevřena jedna z nejvýznamnějších knihoven světa – Státní knihovna v Berlíně se sedmi studovny a 660 místy pro uživatele. Všechna pracoviště jsou nyní nově umístěna ve dvou velkých budovách v centru Berlína. Událost byla živě streamována na internetu a vzbudila velký zájem německých médií. Knihovny v dnešní době sice přišly o svůj informační monopol, ale především v souvislosti s digitalizací potřebuje veřejnost neutrální a informačně spolehlivé instituce. V letech 2005–2020 byla budova Státní knihovny v Berlíně za značných federálních finančních prostředků zrekonstruována, vybavena moderními technologiemi a doplněna o zcela nové budovy. V roce 2013 byla nově zpřístupněna centrální čítárna, po rekonstrukci je k dispozici šest nových studoven. Nových 660 pracovních míst je umístěno ve studovnách hudebnin, kartografických materiálů, literatury pro děti a mládež, rukopisů a vzácných historických tisků atd. Studovny jsou nově vybaveny speciálními funkcemi, jako jsou nastavitelné stoly, čtečky pro mikroformáty a skenery. Knihovna nabízí 33 milionů dokumentů, vedle 12 milionů knih jsou to mapy, fotografie, glóby, databáze, mikroformáty atd. V budově je nově umístěno mnoho uměleckých objektů a každý rok se rozšíří sbírky instituce o 100 000 nových dokumentů.

(*BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 73, Nr. 4, 2021, s. 157–158*)

Slovenské knihovny se stále více věnují novému fenoménu tzv. tichých knih – knih bez textu, s důrazem na výpovědní hodnotu ilustrací. Vizuální formou vyprávějí příběhy, tlumočí emoce, uvádějí čtenáře do světa snů a fantazie, ale dokáží zprostředkovat i fakta a realie. Tiché knihy jsou univerzálně použitelné pro všechny čtenáře, bez rozdílů jazykových znalostí a kulturního prostředí. Za jejich předchůdce lze považovat romány ze 20. a 30. let minulého století. Mimořádně populární byly v Německu, Belgii a USA a souvisely s uměleckým hnutím expresionismu a érou němého filmu. Použitím grafických technik umělci tvořili sociální romány reflektující frustraci z ekonomické a společenské krize té doby. Zájem o beztext-

ové romány ožil v 60. letech s nástupem komiksů a vyústil do výjimečných knih se sociálními a futuristickými motivy, postavenými na sledu expresivních obrazů. Dnes vznikají zejména v zemích se silnou tradicí vydávání knih na vysoké výtvarné, grafické a polygrafické úrovni a v celkově velkorysém pojetí knižního díla pro dětského čtenáře, a to zejména v USA, Velké Británii, Francii, Itálii, Španělsku, Německu a Holandsku. V posledních dekadách se rostoucí ekonomika východoasijských zemí (Čína, Jižní Korea) projevila také masivní podporou dětské a umělecké literatury a přinesla mnoho zajímavých knih bez textu pro děti a mládež.

(*Knížnica – ročník 22, číslo 2, 2021, s. 95–98*)

Zemědělské informace jsou důležité pro zemědělce v jihovýchodní Nigérii, kteří tvoří většinu producentů plodin v této zemi. Místní zemědělci mají velký zájem o aktuální informace, díky kterým si zvyšují své znalosti a dovednosti v oblasti zemědělství. V jihovýchodní Nigérii proběhl rozsáhlý sociologický průzkum mezi zemědělci: 41,7 % respondentů bylo ve věku 41–50 let, 62,6 % bylo ženatých, 84,8 % křesťané a 29,8 % nemělo žádné formální vzdělání. Hlavní zdroj zemědělských informací byli přátelé a spolupracovníci zemědělců. Přístup ke kvalitním zemědělským informacím byl obecně velice nízký. Největší problémy jsou u tzv. venkovských zemědělců (v oblastech s nízkým osídlením a relativní izolací zemědělců). Zemědělské činnosti převládají ve více než 86,8 % domácností. Chronický potravinový deficit znamená ve většině rozvojových zemí Afriky je důsledkem nedostatečné kapacity produkovat dostatek potravin pro obyvatelstvo. Informační specialisté a knihovníci si uvědomují, že zemědělské informace o moderních systémech zemědělství mohou omezit náklady a poskytovat pobídky pro rozšiřování zemědělské produkce. Mohou také otevřít a poskytnout nové příležitosti chudým zemědělcům, aby se snížila jejich zranitelnost na trhu. Pokud budou tyto informace i prostřednictvím knihoven přístupné zemědělcům, bude to mít příznivý vliv na jejich produkci a lepší život.

(*IFLA Journal – Volume 47, Number 2, June 2021, s. 119–128*)

Před 90 lety, **1. 10. 1931**, se narodil **Jiří Suchý**, český divadelník, hudebník, textař, zpěvák, básník, skladatel, spisovatel, filmař, grafik, výtvarník, divadelní režisér a sběratel; spoluzakladatel Divadla Na zábradlí a Semaforu. Spoluautor mnoha komedií, kabaretů a muzikálů. Autorsky či herecky se podílel i na řadě filmů a vydal mnoho knih, např. *Klokočí*, *Trocha poezie*, *Vzpomínání*, *Inventura* aj. Nositel Ceny Jaroslava Seiferta (2005).

Před 70 lety, **1. 10. 1951**, zemřel **Karel Teige** (* 1900), český levicově orientovaný kritik a teoretik umění, výtvarný umělec, publicista a překladatel z francouzštiny. Podílel se na vzniku a formování poetismu a ovlivnil také české přijetí surrealismu.

Před 120 lety, **3. 10. 1901**, se narodil jeden z nejvýznamnějších českých básníků **František Halas** († 27. 10. 1949), autor sbírek *Sepie*, *Kohout plaší smrt*, *Staré ženy*, *Dokořán*, *Torzo naděje*, *Naše paní Božena Němcová*, *Ladění*, *Já se tam vrátím*, *A co? aj.*; za jazykové spolupráce s jinými autory Halas rovněž překládal z několika jazyků.

Před 80 lety, **4. 10. 1941**, se narodila americká spisovatelka **Anne Riceová**, která se proslavila románem *Interview s upírem*, jenž byl i zfilmován a je prvním dílem mnohadílných *Upířích kronik*.

Před 110 lety, **5. 10. 1911**, se narodil **Flann O'Brien** († 1966), irský romanopisec, autor divadelních her a satirik, pišící anglicky a irsky; nejznámější jsou jeho romány *Třetí strážník*, *U ptáků plavavých* a *Řeči pro pláč*, vyznačující se bizarním humorem a intenzivním využíváním metafikce.

Před 85 lety, **5. 10. 1936**, se narodil **Václav Havel** († 2011), český dramatik a esejista, disident, kritik komunistického režimu a politik; byl devátým a posledním prezidentem Československa (1989–1992) a prvním prezidentem České republiky (1993–2003). V 60. letech se proslavil svými absurdními dramaty *Zahradní slavnost*, *Vyrozumění* a *Ztížená možnost soustředění*. Po roce 1968 měl u nás zakázáno publikovat a několikrát byl uvězněn. K jeho dalším slavným hrám patří *Žebrácká opera*, *Audience*, *Vernisáž*, *Largo desolato*, *Pokoušení* a *Asanace*.

Napsal též celou řadu esejů a dvě knihy rozhovorů s Karlem Hvizďalou *Dálkový výslech* a *Prosím stručně*. Knižně vyšly též jeho dopisy z vězení *Dopisy Olze* či prezidentské projevy. Po odchodu z politiky napsal hru *Odcházení* (2007), kterou sám zfilmoval (2011).

Před 160 lety, **14. 10. 1861**, se narodil **Alois Mrštík** († 1925), český spisovatel a dramatik, starší bratr Viléma Mrštíka, s nímž napsal vrcholné české realistické drama *Maryša* či soubor *Bavlnkovo ženy a jiné povídky*. Vrcholem jeho slovesné tvorby je kronika moravské dědiny *Rok na vsi*, opět za bratrova spoluautorství.

Před 140 lety, **15. 10. 1881**, se narodil **Pelham Grenville Wodehouse** († 1975), britský spisovatel humoristické literatury; napsal více než devadesát knih a je spoluautorem dvaceti filmových scénářů a třiceti her a muzikálů; k nejznámějším knihám patří *Jen tak dál*, *Jeevesi*, *Díky, Jeevesi*, *Jarní horečka*, *Až naprší a uschne*, *Koktejlův věk*, *Dívka v modrém*, *Letní bouřka*, *Dobrá práce*, *Jeevesi*, *Nečekané dědictví* aj.

Před 80 lety, **25. 10. 1941**, se narodila americká spisovatelka **Anne Tylerová**, nositelka Pulitzerovy ceny za román *Dechová cvičení* (česky nevyšlo); její román *Náhodný turista* (česky nevyšel) byl zfilmován; česky vyšly romány *Večeře v restauraci domov*, *Amatérská svatba*, *Špulka modré nitě*, *Děvče na ocet*, *Běh času* a *Rusovláška u cesty*.

Před 150 lety, **30. 10. 1871**, se narodil **Paul Valéry** († 1945), francouzský básník, spisovatel, esejista a filozof, člen Francouzské akademie; v češtině vyšel mj. výbor *Básně*, *Pan Teste*, výbor z esejů *Literární rozmanitost* a výbor z úvah a deníků *Sešity*.

Před 200 lety, **31. 10. 1821**, se narodil **Karel Havlíček Borovský** († 1856), český novinář, spisovatel, básník a politik. Je považován za zakladatele české žurnalistiky, satiry a literární kritiky. Literárně bývá řazen do realismu, politicky patří k druhé generaci národních buditelů. Přídomek Borovský je odvozen od jeho místa narození (Borová). Autor básnických děl *Křest svatého Vladimíra*, *Epigramy*, *Tyrolské elegie* a *Král Lávrá*, dále např. cestopisu *Obrazy z Rus* či spisu *Kapitola o kritice*.

Portréty archiv autora

← Vstup do knihovny z ulice 28. října

Knihovna Vincence Priessnitze v Jeseníku v novém s. 330–331

↑ Vstupní hala-recepce

← Oddělení pro děti

↑ Interiér přístavby propojující budovy

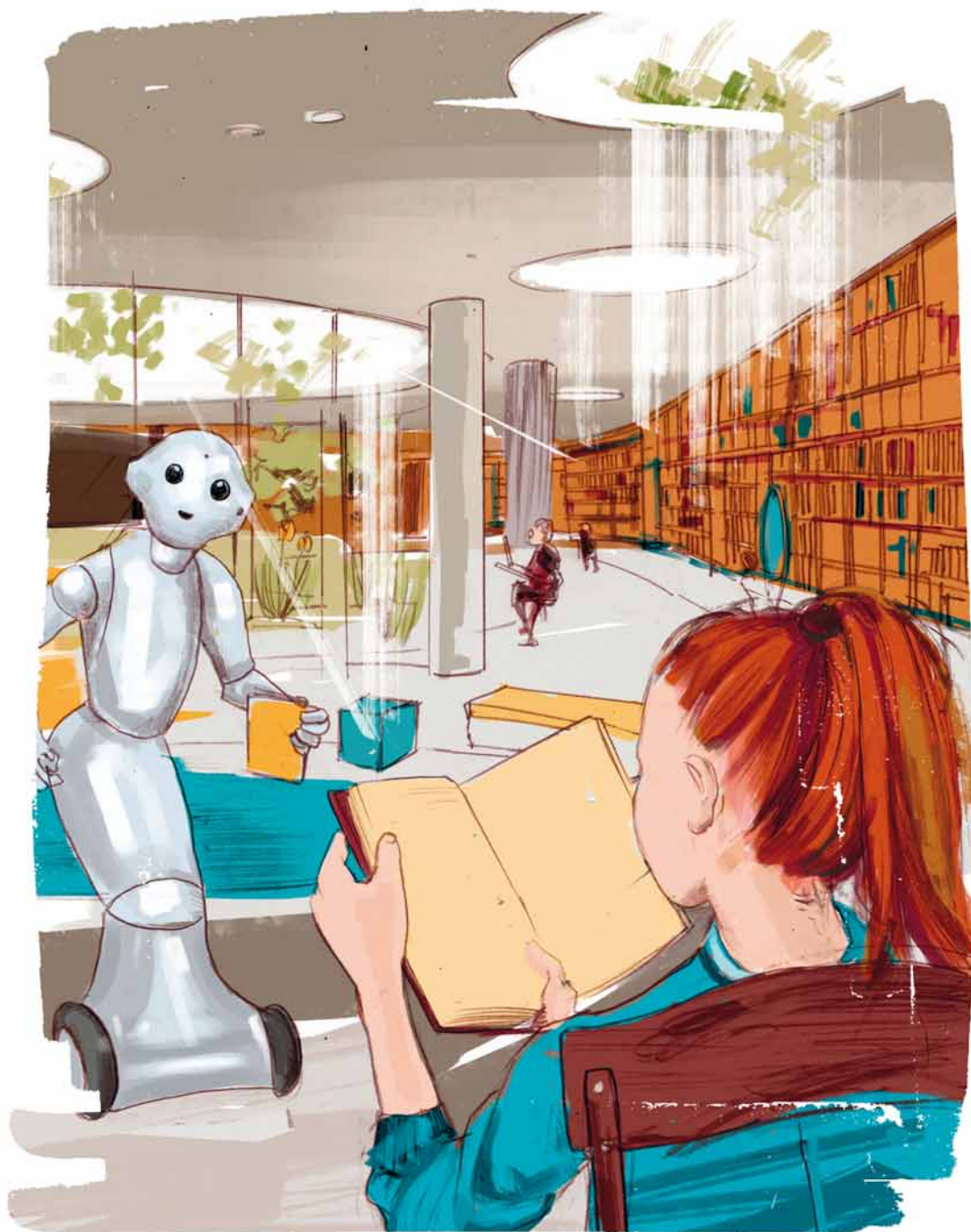
← Počítačová učebna s ukázkou její dekorace

↓ Pohled na propojení dvou stávajících budov

Foto: archiv MěK Jeseník

© ToyBox

10. **Týden
knihoven**

4.-10. 10. 2021

21 skip
týden knihoven